

Fullscreen

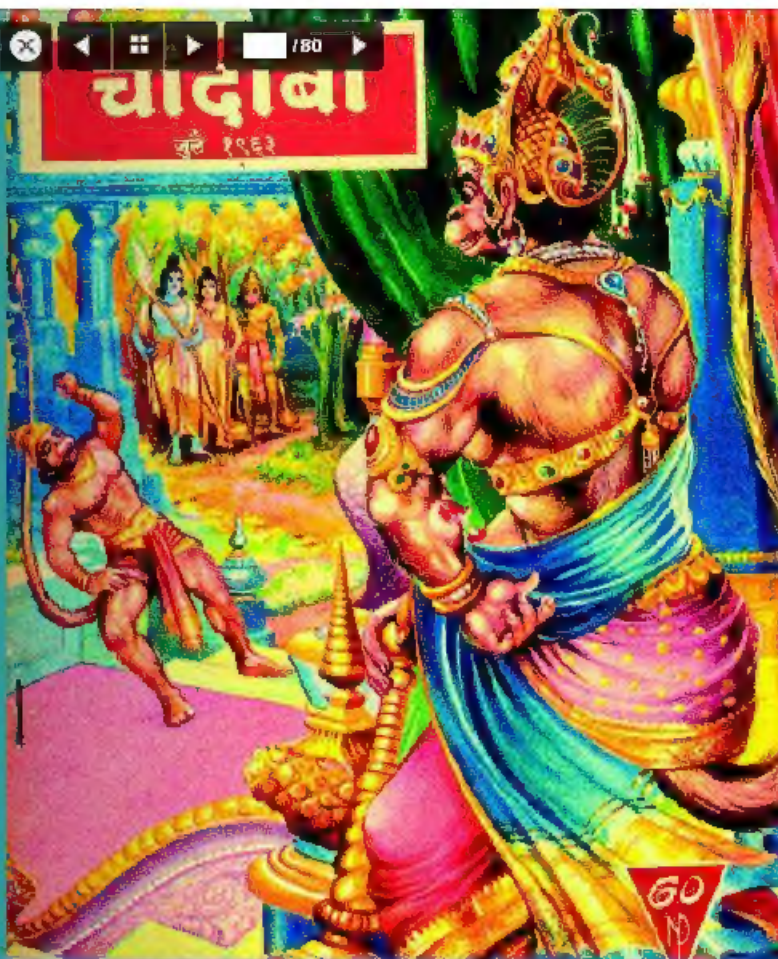
127

/ 80

यादवा

जुलै १९६३

60
M

भारताचा इतिहास

नासिरुद्दीनाला मुलबाळ काही नव्हते. गादीला वारस म्हणून त्याने ग्यासुद्दीन बल्बन याला नेमले. बल्बन तुर्कस्थानातील इल्खरी नावाच्या जातीचा होता. तो रुहान अस- तांचे मंगोल त्याला एकदून घेऊन गेले. रुबाबा जमाखुद्दीन बाने त्याला गुलाम म्हणून विकत घेतले. सन् १२३२ मध्ये तो सकुंदुब दिल्लीला येऊन राहू लागला तेव्हा बल्बनला आपल्या इतर गुलामांबरोबर सुल्तान अल्तमश याच्या हाती विवून ठाकले. गुलाम बल्बन याने आपल्या कर्तव- गारीने बांगला नांवलेकिक मिळविला. सुल्तान अल्तमश बाने सन् १२४७ मध्ये स्वतःच्या मुलीशी त्याचे लग्न करून दिले.

अल्तमश बारखानंतर तीस वर्षांनी बल्बन सुल्तान झाला. या अवधीत राज्यात पुष्कळ फेरबदल झाले. सजिना रिखामा

झाला होता. प्रजेत बंडाळी माजली होती. मंगोल लोकांच्या स्वाऱ्या वाढत होत्या. पण बल्बनने या सर्व परिस्थितीत राज्य कारभार उत्तम तऱ्हेने चालविला. त्याने सैन्य व्यवस्थे साठी 'मलिक' नेमले. त्याने छटेरे व डाकू यांच्या अत्याचारांना आळा घातला. गोपाळगिरी व वलाली नामक स्थानी मजबूत किल्ले बांधले. सर्वत्र शांतता नावू लागली. पश्चिमी सरहद्दीवर मंगोल जातीच्या स्वाऱ्या सुरू झाल्या. त्यांनी स्वतः खरीफाचा पथ करून बगदाद काबीज केले. राजनीचे राज्य स्वाधीन करून घेतले. पंजाब व सिंध प्रांतावर देखील स्वाऱ्या केल्या. मंगोल जातीचा नेता अलमुतसित हा होता. बल्बनने काहोरच्या किल्याची डागडुजी करवली. तो किल्ला मंगोल जातीच्या हल्ल्यामुळे नष्ट झाला होता.

बल्बनचा ब्याही शेरखान सुंकर याच्या पंजाबांत काही जहागिरी होत्या. त्याने मंगोल जातीला धोपवून धरले होते. बल्बनने ईर्ष्या बळी पडून त्याला बिघ देऊन त्याचा वध करविला. शेरखानाच्या वधा- नंतर मंगोल जातीच्या स्वाऱ्या सुरू झाल्या. त्यांना धोपवून ठेवण्यासाठी बल्बनने आपला मुलगा मुहम्मद याला सुल्तानना सुभेदार म्हणून नेमले. आपला दुसरा मुलगा बुमा- खान याला जहागिरी दिल्या. सन् १२७६ मध्ये मंगोल जातीने सतलज नदी ओलांडून सुल्तानाच्या राण्यावर स्वारी केली त्या वेळी सुल्तानाच्या दोघां मुलांनी व सैन्याने त्यांची पीछेहाट केली.

त्याच वेळी बंगालचा सुभेदार तुमिल खान याने दिल्ली सुल्तानाविरुद्ध बंड पुकारले. सुल्तान रुद्ध आहे, मंगोल जातीच्या स्वाऱ्या सुरू झाल्यामुळे चांगली संधी मिळाली आहे. दिल्लीपासून बंगाल पुष्कळ दूर आहे असा विचार करून तुमिल खानाने बंड केले असावे, त्याच्या सहाय्यासाठी लोच सहा त्याला दिल्या असावा.

बल्बन या बंडाची धाती ऐकून ब्याला. त्याने अमीरखानाला एक मोठे सैन्य देऊन

बंगालकडे पाठविले. पण अमीरखान या युद्धात हारला. त्याच्या सैन्यात फितुरी झाली. याने लोच देऊन सैन्यातल्या मुख्य मुख्य लोकांना आपल्याकडे बळवून घेतले होते.

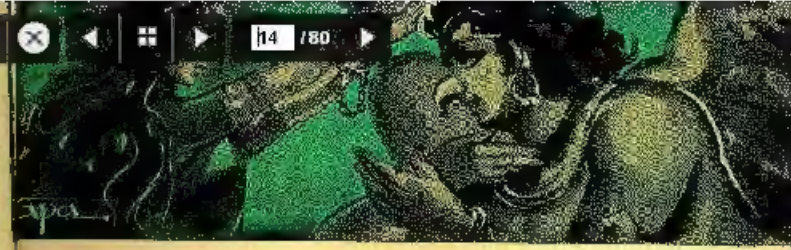
सुल्तानाने अमीरखान परत आल्यावर त्याला मृत्युदंड दिला. सन् १२८० मध्ये दुसरे सैन्य पाठविण्यात आले. पण त्या सैन्याचा देखील पराभव झाला.

शेवटी तुमिल खानाला शिक्षा देण्या- साठी बल्बन स्वतः एक मोठे सैन्य घेऊन व आपला मुलगा बुमाखान याला बरोबर

वेऊन छलनीती येथे येऊन पोचला. ही रातमी ऐकून तुमिल्लाना जागराच्या रातांत फुलून गेला. नंदसोराचा विमोड करीत बल्लन पूर्व बंगारांत येऊन पोचला. शेवटी तुमिल्लानाचा वध झाला. त्याचे डोकें उडवून नदीत फेंकून देण्यांत आले.

सन १२८५ मध्ये मंगोल जातीने पुन्हा पंजाब प्रांतावर स्वारी केली. बल्लनच्या मोठ्या मुलाने त्यांना तोंड देण्याचा प्रयत्न करून पाहिला. परंतु तो स्वतःच त्यांत मारला गेला. ८० वर्षांच्या वृद्ध बल्लनला पुत्रशोक आवरला नाही. त्याचा दुसरा मुलगा बुभासाना याला आपला वारस नेमण्याचे ठरविले. पण त्याला ते कबूल नव्हते. म्हणून त्याने आपला मातृ कैतुकुलो याला गादीना वारस म्हणून नेमले. बल्लन सन १२८७ च्या शेवटी मरण पावला.

बल्लन वारस्थानंतर त्याच्या अविका-
त्यांनी त्याच्या इच्छेविरुद्ध कैतुकुलो याला गादीवर बसविले नाही व त्याच्या ऐकजी बुभासानाचा मुलगा कैकुनाद याला गादीवर बसविले. त्याचे वय अवघे १७-१८चे होते. गादीवर बसल्याबरोबर तो भोगविलासांत मुरफडून गेला. दिल्लीच्या फौतवालाचा तिलाप्रदीन नावाचा एक जाचई होता. त्याने दिल्ली स्वतःच्या स्वाधीन करून घेतली. राज्याकरिता तुर्का व खिलजी यांच्यांत आपसांत चढाओढ सुरू झाली. मलिक जला-
लुद्दीन फिरोज याच्या नायकत्वाखाली खिलजी शोकांनाच या चढाओढीत यश आले. कैकुनाद याचा वध झाला. त्याचे भेत यमुना नदीत फेंकून देण्यांत आले. त्याच्या मुलाचा वध करून जलालुद्दीन फिरोज १३ जून इ. स. १२७० या रोजी स्वतः गादीवर बसला.

दारुस्य-मुक्ति

गरुड येउनी आदस बदला-
"नव्हते मजला हें माहीत !
म्हणुन आजवर मावे होतिस
कट पिली तूं खडून करीत ॥

"कारण खगळे तव दुःखाचें
कळलें मुनि नाखांकहून ।
कधी पेकलें नव्हतें पण तें
साजवरी मे तुझ्याकडून ॥

"मौतपणें तूं सोतलीस मे !
सर्चे सेकडे अन् कष्ट ।
नाहि कसें तें कळलें मजला
बुद्धि जादली होती अष्ट ॥

"आज उघडले परंतु डोळे
नाहि मनाला आतां येन ।
तुःखी तुजला कफून पळलें
कटूळा तरे कसलें येन ?

"विचारलें तिज मागुन देण्या
काय हवें तें पावहल ।
बदली ती मज-अवघें अमृत !
पाहिजे तिला पावहल ॥

आणण्यास तें जातो आतां
निरोप दे अन् आशीर्वाद ।
कष्ट सारथ्य हें तरी यशस्वी
दोष्ट असेल तव आशीर्वाद ॥"

पुस्त डोळे बदली विनता-
"बाला, पाहुनि वदन तुझें,
विसरत दोणे दुःख आपले
कौतुक करुनी तदा तुझें !

"धीर धरुनि मी होते येविल
वियस बांगले कधी तरी ।
तुला दुःखनिघे मला न सचलें
होवें दुःखी कष्टि जरी ॥

पंत्पाहीं तो कांसव हरी
धरनि उडाला आकाशांत ।
उग्र रूप है पाहुनि मरली
भडकी ब्रह्म्या हृदयांत ॥

दिसलें धाडे मध्ये त्याला
एक लडाचे मोठे झराड ।
शृंग एक जणुं हिमालयाचे
खोड त्याचे वलिड जाड ॥

नसतां एका कांदीवर ती
गुठली तत्क्षण फांदी ती ।
उई लागला विनता छुत पण
चोंची मध्ये धरुनी ती ॥

हत्ती कच्छप पंज्या मध्ये
चोंची मध्ये अर फांदी ।
विचित्र म्हणजे बालखिल्य मुनि
होते धरुनी ती फांदी ॥

अशा तऱ्हेने वेडनि सर्वा
गरुड परतला पित्तकडे
बालखिल्य मुनि पाहु लागले
धावरुत काश्चपाकडे ॥

कश्यप बवले-“बालखिल्य मुनि
बोळखतो मी करुण स्थिति
मधुतें गरुड माहीत हें की
आहे कुणि फांदी धरुती ॥

“नका वेडें त्या राप म्हणुनिया
विनिता माही मुखांस ही !
बालखिल्य मुनि ईसत वदले-
“सर्व प्रभुची माया ही ।

“होतों आम्ही सुखत मजने
वसडा धरुती नाहीं राग !
गरुड पोंजला ठिकाणावर
मिळवित सर्वांचा अनुराग ॥

भयानक वरी

[१५]

[लव व त्याचे साथी मित्र प्रुत कांदी वेळ फिरल्यानंतर बाहेर आले. त्यांना हणें व त्यांचा वाटलाग करणारे लोडगे दिसले. लांबगे या तिघांना पाहून थोडा खालावा घांवले. त्यांच्यापैकी दोघांना लघुतें व बोमोगनें ठार केल्यावर बाकी लांबगे राजांत पळून गेले. पुढें तिघे राजांतून बाद काडीत निघाले असतां त्यांच्यावर दयनाचा धर्षाव झाला. पुढें नाचा.]

लखू ज्या दगडाआड बसला होता तेथून हळा केळ होता. लुसच्या कोणत्या तरी तो गोमांग व जयमळ लेथें उभे होते तेथें रानदी जातीचे लोक असतील कदाचित. आला. त्यानें विचारलें-“जयमळ ! आपण नरमक्षक असते तर जोरडाओरड करून पुन्हा नरमक्षकांच्या बाळ्यांत तर नाहीं आले असते.”

लखू पुढें कांहीं बोलला नाही. दगडांचा जयमळ नकारार्थी मान हलवून म्हणाला-“वर्वाच बंद झाल्यासारखाच होता. क्षणभर हे नरमक्षक मंडुकेधराचे अनुयायी थोडून जयमळ गुढग्यावर उभा राहून पाहें असतीलसे वाटत नाही. लपून छपून खांनीं लगला. गोमांग व लखू देखील गुढग्यावर

उसे राहण्याच्या हेतूने उठले मात्र त्यांना आवाज ऐकू आला—“त्या तिघांना जिवंत पकडून आणा. पंखवाल्या जातीच्या कोकांना बेझल टाकू.”

“पंखवाले लोक,” बगैरे ऐकून अकस्मात चटकन उभा राहिला म्हणाला—“कळा रानांत फडून जाण्याशिवाय आतां दुसरा मार्ग नाही.” असे म्हणत तो मार्ग कळला व एका झाडांत शिरला. गोमांग व लखू देखील त्याच्या पातोपाठ पांवार हतक्यात एक आडवाड रानटी माणूस एक काठी घेऊन आडवा उभा राहिला. पण गोमांगने त्याच्याच हातांतली

काठी हिसकावून घेऊन त्या आडवाड माणसाच्या टाळक्यात लगावली व तेथून पाय काढला. लखू देखील त्याच्या पातोपाठ फटाला.

रानांत पुष्कळ अंतर पळून गेल्यावर तिचे दृष्ट व्यापला एका झाडाखाली बसले. अतां शत्रु पाठळण करीत येत नसावेत अशी त्यांच्या मनाची खातरी आली होती. पंखवाल्या जातीचे नांव ऐकले तेव्हापासूनच गोमांगला घास्ती बसली होती. तो म्हणाला—“लखू त्या पंखवाल्या जातीचे नांव ऐकले होतेस ना? त्यांची व वरभक्षकांची जोळख तर बसेल?”

“ही पंखवाली जात कोठली हे काही मला उमगले नाही.” केशव म्हणाला.

“अशी एक जात आहे हे तुम्ही पूर्वी कधी ऐकले नाही का?” गोमांगने विचारले. लखू व जयमल नकाराधी मान इकडून म्हणाले—“आम्ही नाही बुवा ऐकले!”

“पंखवाल्या जातीविषयी मी ऐकले होते. पण ते राहताच कोठे हे नव्हते ऐकले. त्या जातीचे लोक अत्यंत क्रूर आहेत हे मी ऐकले आहे.” गोमांग म्हणाला.

“पक्ष्यांसारखे माणसाला उडता येते वा गोष्टीवर माझा विश्वास बसत नाही.” जयमल म्हणाला.

“तरमच, ते रानटी जातीचे लोक असे कां ओरडले!” लखूने विचारले.

“ते मी नाही सांगू शकणार. पण मला आपले वारते की असे लोक असणेच अशक्य!” जयमल म्हणाला! तो बोलत बोलत उठून उभा राहिला. त्याचवेळी त्याला कोणाचा तरी आवाज ऐकू आला—“रेले!.....वाचवा!.....पंखवाला!”

ते ऐकून तिचे त्या वाजूला पांवेले. एक रानटी मनुष्य पांवेत पळत येत होता. त्याच्या पुढे आणखी एक जण पांवेत होता. त्याच वेळी पक्ष्यासारखे फोणीतरी लाढावरून त्याला आले व पुढे पांवेपाच्या माणसाला पकून दूर फेकून दिले.

“अर्थकर पक्षी!” गोमांग ओरडला. तिचे पांवेत पांवेत दुसरा रानटी मनुष्य पांवेत येत होता त्याच्याजवळ गेली आणि म्हणाले—“दिलकुल धावू नकोस. आम्ही आहो तुझ्या रक्षणाला येथे.”

त्याने बळून पाहिले. त्याला जिवंत जीव आल्यासारखे वाटले. तो म्हणाला—

“त्या पंखवाल्यांच्या हातांचे सांपडल्यानंतर प्रत्यक्ष अश्वदेव आला तरी रक्षण होणें अशक्य. शुद्धेंत राहणाऱ्या आमच्या जातीचा ते मूळ घेत आहेत. आपल्या देवाला वळी घायला म्हणून आमच्या जातीच्या दोघां माणसांना पाठवायला त्यांनीं कळविलें. आम्ही तें ऐकलें नाहीं. म्हणून छुडाच्या आचनेनें ते आमच्या जातीच्या लोकांना ठार करीत आहेत.”

पंखवाल्यानें स्वस्त ज्वाला दूर फेंकले होते त्याच्याजवळ जयमल धांवत गेला. “महा असें तो म्हणून पडला होता. “महा असें तो म्हणून पडला होता. “महा असें तो म्हणून पडला होता.”

वाटते कीं श्रीतीनेंच मेळ असता.” जयमल म्हणाला.

“पण तो पंखवाला मनुष्य कोठें आहे? जयमलचा तर कोठें विसव नाहीं?” असें म्हणत लखून एकदां दृष्टि फिरवली.

जयमल विचार करीत होता. आ रानटी माणसाला भाषणारा तो पंखवालाच आहे यांत संकट नाहीं. त्याला पक्ष्यासारखे पंख होते. पण त्याचे हात पांज माज माणसासारखेच होते. तर मग त्याला पक्ष्यासारखे आकाशांत उडतां येत असतें का? कीं तो कोणी माणिक आहे?

“हे पंखवाले किती लोक असतील! कोठें असतील?” जयमलनें त्या मध्या रातटी माणसाला विचारलें, तो म्हणाला— “ते किसी आहेत हें जातों मी पण सांगूं. पण दुष्कळ आहेत जशी माझी लातरी आहे.” नंतर पश्चिमेकडे बोट दाखवीत तो म्हणाला— “ते माणळतीकडे दूर डोंगरांत कोठें तरी राहतात असें आम्हांला कायतें. तिथे जो जातो तो पुन्हां परत येत नाहीं.”

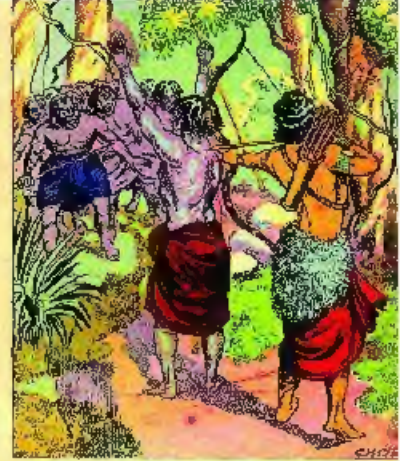
ते ऐकून जयमल लखून म्हणाला— “लखू! कोणी तरी चोका आहे एवढें खास. कोणी तरी संज लकीनें उडणारा

मनुष्य असावा व तोच सर्वांना नास देत असावा. या लोकांची जात असेल असें नाहीं मला वाटत. याच्या झुळाशीं काय बाहेर बाची माहिती करून घेतल्याशिवाय भाषणार नाहीं.”

“वरें तर! आपण जास्त माहिती काढूं या. संजवळानें उडतो आले तर काय माहिती? त्या बयानक दरील पोचायचें फसलें हा प्रश्नच सुटेल.” लखू आनंदानें म्हणाला.

त्यांना एकदां कोणीतरी ओरडत येत असल्याचा गळका ऐकूं आला व ओरड्याव वेळीं चाळीस पन्नास रानटी लोक आपले भाले घेऊन समोर दाखल झाले. “शस्त्र लावीं ठेवून निमूडपणें शरण आलांत तर प्राण वाचिल!” त्यांचा नामक ओरडून म्हणाला.

त्यांच्याच जातीच्या ज्या माणसाला त्यांनीं वांचविलें होतें त्याच्या आड उभा राहून लखून घनुष्यवर बाप ठेवून नेम घरला. जयमल व गोमांग दोघांनीं पण नेम घरला. जयमल ओरडून म्हणाला— “खबरदार! पुढें पाऊळ टाकाळ तर! आम्हांला जिवंत पकडणें तुम्हांला शक्यच नाहीं आणि

मरणापूर्वीं आम्ही तुमच्यापैकीं अर्ध्या अधिक लोकांना कोळवूं! तुमच्याशीं आमचें वैर नाहीं.”

लखूच्या समोर ज्या असलेला तो रानटी माणूस ओरडून म्हणाला— “आ लोकांचींच मला वांचविले. यांच्या जिवाला उपाय होता कामा नये!”

“आपच्यावर तुमचा भरवसा असेल तर आम्ही तुमच्या जातीचे रक्षण करूं व त्या पंखवाल्या जातीचा नाशनाट करूं. आमच्या बापांसमोर त्यांना टिकाव घेऊन राहणें अशक्य.” लखू म्हणाला.

त्या रानटी जातीच्या लोकांनी परस्परांकडे एकापासून एक पाहिले व आपले भाले उभे करून सरकले. नायक पुढे येऊन विचारू लागला—
“तुम्ही पंखवाल्यांच्या हातून रक्षण करू शकाल काय? ते आमच्यापैकीं दोघां जणांना रोज बळी देण्यासाठी भागत आहेत.”

“तुम्ही रक्षण तर करूच, त्या पंखवाल्यांचा संसार देखील करू. तुम्ही जगवीं निर्वास्त व्हा.” जयमल म्हणाला.

त्या नायकाने आपला भाला हुर फेंडून दिला. त्याच्या अनुयायांनी आपापले भाले

जमिनीत रोवून ठेवले. लखू व त्याच्या साथी मित्रांनी पण आपापले धनुष्यबाण बाजूला सरले.

रानटी लोकांच्या नायकाने पुढे येऊन धनुष्य बाण पाहिले व चकित झाला. म्हणाला—“आमच्याकडे नाहीत हीं अन्ने! ही बापरतां आली तर शत्रूंना नाश करायला किती उत्तरीर? पण त्या पंखवाल्यांकडे देखील असलीं अन्ने वसऱ्यांचे आमच्यापैकीं कांहीं लोकांनी पाहिले आहे. तुम्ही आमच्या जातीच्या रक्षणासाठीं मदत करीत तर आमची जात पिढ्यां पिढ्यां तुमची मुलांम म्हणून काम करीक.”

“भयानक दरोची बाट तुला माहीत माटे का?” गोमंगने त्यांना विचारले.

जयमलला ते आवडले नाही. “त्या गोष्टी आतांच नकोत.” असे सांगून त्याने त्याला गप्प केले. नंतर नायकाला विचारले—
“तुम्ही आपल्या जातीच्या दोघां जणांना रोज कोठे नेऊन सोडतां?”

रानटी लोकांच्या सरदाराने झाडीच्या फलीकडे दिसणाऱ्या एका डोंगराकडे बोट दाखवीत म्हटले—“ती जागा येथून झुमारे सर्वांकोस असेल. काळोख पडायच्या सुमारास

आमच्यापैकीं दोघे जण तेथे जाऊन उभे राहतात. त्यांना पंखवाळे येऊन उचलून येऊन जातात.

“सामान्यपणे किती जण त्यांना वसूल येऊन जायला येतात?” जयमलने विचारले.

“किती जण येतात व कसे उचलून जातात, हे आमच्यापैकीं कोणीच आजपर्यंत पाहिलेले नाही. पण आमच्यापैकीं सर्वांना असे बाटवे कीं ते आमच्या भाणसाचे पाथ पकडून जाकाशांत उडूं लागतात व आपल्या देशांत विघ्न जातात. पण प्रत्यक्ष डोळ्यांनी कोणीच कांहीं पाहिलेले नाही.” त्या रानटी लोकांचा नायक म्हणाला.

“तरमय तुम्ही बळी देण्यासाठीं दोघां जणांना पाठवा. आम्हांका जें करायलाचें तें आम्ही करतो. जसा सकाळपर्यंत त्यांना आम्ही येऊन येऊन त्याबरोबर ते कोडून वेदास कसे येतात वगैरे गोष्टींची माहिती काढून येऊन येऊं. बरे पण तुमची वस्ती कोणत्या भागांत आहे?” जयमलने विचारले.

“आम्ही डोंगराळ प्रदेशांत राहातो. भनादि काळापासून आम्ही गुहेत वास करीत आलो आहो. म्हणून आम्हांका गुहावासी म्हणतात. तुम्ही सांगितल्याप्रमाणे

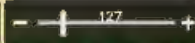
आम्ही याच जागी तुम्हांला येऊन मेट्ट.” असे सांगून गुहावासियांचा सरदार आपल्या अनुयायांबरोबर निघून गेला.

लखू, जयमल वगैरे तो पश्चिमेकडील डोंगर वडू लागले. वाटेत गोमंगाने एक ससा मारला. सर्वांनीं भिडून तो भाजून त्या दिवशीची आपली मूक भागवली.

डोंगराच्या मध्य भागां पश्चिमेकडील काळोस पड्डे लागला होता. पण सुदैवाने चांदणे पड्डे लागले व तिथे हळूहळू डोंगर चढून जाऊं लागले. एका जागी त्यांना कोणी तरी येत असल्याची चाहूल लागली.

Fullscreen

26 / 80

तिथे झाडापास लपून उभे राहाले. थोड्या
अंतरावर त्यांचा डोंग बस झाडाखाली उभे
बसलेले निजले. एकाच दुपण्याला सावन
केले व दोघे पडकल झाडावर चढू लागले.

काय हलून बसलेला म्हणाला—“तुम्ही
ते बस राहिलेच ना !” जखमळने होण्याची
माग हाकविली. इतक्यांत आपली दोघे
त्या झाडाखाली लागले. जंगली गोमागने
दोघांचा थोडक्यात व लपून म्हणाला—
“हे तर गुहावासीन दिसत आहेत. फंफ-
वाल्यांच्या देवाला यदी जाणवताही तर:
जागेले दिसत आहेत.”

“आपण यांचे रक्षण करण्याचे वचन दिले
आहे.” म्हणू म्हणाला. जखमळने मनुष्यावर
बाब जेवून नेम घेता. त्याच्या पाठीपास
दोघे आपापले मनुष्याला घेऊन पुढे गेले.

“हा कोकानी कुठि मला बघवो
वाटे. या दोघांचीच एक जण वेळीच परत
माजि घेता येते. लवकर ठेरा बसला
म्हणाला.

“हे कोक गुहावासीना आकाशात
उचकल घेऊन जाण्यापूर्वी त्यांना बुद्धी
पडवा पाहिजे. ही संधी चुकली तर आप-
ल्या बागांमधील....” कोमांग बोळवत होता
की इतक्यांत “पक्षीमातेचा जल वसो !”
जसा घोष जाहीत दुसऱ्यां लागला.

इतक्यांत दोन काळ्या आकृति पंख
कडकडवीत झाडावरून खाली आल्या.
गुहावासी जने होते निजले त्या दोन्ही
आकृति जगत जात होत्या. त्याच वेळी
हलकून तिघांनी राम सोडले.

[उडीत गोष्ट उडीत चाली]

कृतघ्न

विक्रमाकान्हे हद्द सोडला नाही. ती पुन्हा
हाडावरून गेला. भेट सांधावर काढून
घेऊन लवताच्या दिशेने निघाला. तेव्हा
भेतात बसलेला वेताळ त्याला म्हणाला—
“रावा, तुम्ही ही वास्त्या पाहून वाईचा
मनात तुम्हाला- विषयी आदर वाटला आहे.
परंतु माझा सखा ऐक. कोमांग उचकर
करून नये. कारण मनुष्य लवताच्याने कृतघ्न
आहे. नवत फत्रावला निघलेला मनुष्य
नेमका तोंडपट्टी बघतो. या मोडीचे जख-
मरण म्हणून मी त्याच बांब्याच्या एका
शेतकऱ्याची गोष्ट सांगतो. ऐक.” असे
सांगून त्याने गोष्ट सुरू केली.

एका सुंदर सरोवराच्या काठी एक गांव
होते. त्या गांवात कुमारे बंभर शेतकरी राहत
वरत; मनाक त्यांच्या पैशीच एक होता.
त्याच्याकड शेतजमीन वेजाचीच होती. पण

वेताळाच्या गोष्टी

Fullscreen

127

X

◀

⌵

▶

28 / 80

त्याला काहीच दिसले नाही. लोक ते वरुणाचे देऊळ आहे असे सांगत.

देवळांत जमिनीवर अंग टाकल्याबरोबर प्रवाकना डोळा लागला व तो ज्ञान झोपी गेला. थोड्या वेळात त्याची झोप मोडली तेव्हा त्याला वाहेरून “ओहो !” “ओहो !” असा कोणाचा तरी आवाज ऐकू आला. देवळांतून कोणीतरी विचारले— “कोण बोलतं आहे !”

“गर्जन थांबा रथ पाहिजे आहे, लवकर घेऊन ये.” वाहेरून कोणाचा तरी आवाज ऐकू आला.

“कोणाचा पाहिजे !” जांतून कोणीतरी विचारले.

“मालक सरोचराच्या कांठी उजाडतांच जाणार आहेत.” उत्तरावाकल वाहेरचा आवाज मागील पडला.

“वरें तर आंच !” जांतून आवाज म्हणाला.

ते संभाषण प्रथम प्रवाकला काहींच कळले नाही. त्याने वाहेर येऊन डोकावून पाहिले तेव्हा त्याला कोणी दिसले नाही. थोड्या वेळाने त्याला रथ निघून जाचा असा काही आवाज ऐकू आला. परंतु तो दग

गडगडल्यासारखा त्याला वाटला. त्याने त्या आवाजाच्या अनुरोधाने पाहिले तेव्हा त्याला वीज चमकलेली दिसली.

इतक्यात त्याला एक गोष्ट आठवली. त्याने लोकांच्या तोंडीं ते वरुणाचे देऊळ असल्याचे ऐकले होते. हे खरे बसेल तर आपल्या गावी उजाडण्याच्या सुमारास पाऊस पडणार. पाऊस पडला तर पिकांची नासाडी होणार. त्याच्या मनांत गांवकऱ्यांच्या पिकांच्या रक्षणाचा विचार आला. ती क्षणभर देखील थांबला नाही. तो त्या काळोख्या रात्री आपल्या गांवाला निघाला. त्याने गांवकऱ्यांचा जामे केले व म्हणाला—

“उजाडण्याच्या सुमारास सोसाळ्याचा वारा व पाऊस येणार आहे. पीक कापून घरी घेऊन चला.”

त्याचे बोलणे कोणालाच खरे वाटेना. सर्वांनी आकाशाकडे एकदां पाहिले आणि म्हणाले—“पाऊस बिकस येईल मी काही वाटत नाही.” एकदोघे असे देखील म्हणाले—“प्रवाकच्या मनांत काही तरी हेतू साधून ध्यावयाचा असेल. म्हणून प्रवाक एकदांच होतावर गेला व उजाडण्यापूर्वी पीक कापून गाडीत पाकल घरी घेऊन आला.

तो इतकी मेहनत करी की इतर शेतकऱ्यांच्या मानाने त्याच्या शेतांत पीक उत्तम येत असे.

एकदां पिके तयार झाली असता प्रवाकला कोठेतरी परगांवी जावे लागले. सुदैवाने त्याची काचे पुरी झाल्या वेळ लागला नाही. तो घरी परत यायला निघाला तोपर्यंत संध्याकाळची वेळ झाली होती. थंडी पडू लागली होती. तरी तो आढं, कागळा. त्याला वाटत एक जुनाट देऊळ दिसले. त्याने ती रात्र त्या देवळांत काढण्याचे ठरविले. वाहेरून गरी ते देऊळ वाटत होते तरी अंत देवाची मूर्ति वगैरे

दुसऱ्या दिवशी उजाडण्याची वेळ झाली तरी सूर्योदय झाल्यासारखे वाटत नव्हते. सोसाळ्याचा वारा झुटला आणि त्या पाठोपाठ मुसळधार वृष्टि सुरू झाली. सर्व शेते पाण्या-साली बुडून गेली व पिके कुजून गेली. प्रवाकने त्यांना सावध केले असून देखील त्यांनी त्याच्या बोलण्याकडे दुर्लक्ष केले होते. त्याबद्दल त्यांना पश्चात्ताप वाटण्याऐवजी प्रवाक वरच उलट राग आला. त्याच्यामुळेच त्यांची पिके कुजून गेली असा आरोप त्यांनी त्याच्यावर लावला. गांवातले सर्वच लोक, त्याच्या विरुद्ध उलटले. तो गांव सोडून निघून गेला.

बाबोबा

बाबोबा

येधवर गोष्ट सांगून वेताळानें विचारलें—
“राजा! मनुष्य इतका कृतज्ञ कां होतो? मवाकनें त्यांना वेडींच सावध केलें असून तेक त्यांच्याच विरुद्ध कां उरवले? या प्रश्नांची उत्तरे माहीत असून तुं दिल्ली नाहीत तर त्याचा परिणाम तुला माहीत आहेच. तुझ्या डोक्याची शंभर छकले होऊन तुझ्याच बापावर खेळूं लागली, हें विसरूं नकोस.”

बिक्रमार्क म्हणाला—“सामान्य मनुष्य उपकारकर्त्याविषीं आभार मानतो. पण उपकार करणाऱ्याचा कोणी नुसता प्रयत्न केला म्हणजे उपकार होत नाही. त्याबद्दल कृतज्ञता किंवा आभार मानण्याचा बंधन उठत नाही. त्यानें उपकार करणाऱ्याचा प्रयत्न केला. पण येणाऱ्या संकटाबद्दल बांधकाऱ्यांच्या मशाची खातरी करून दिली नव्हती.

त्याच्या गांवाचें नुकसान होणार आहे हें माहीत असून त्यानें फक्त स्वतःच्या शेताचें रक्षण केलें, गांवकऱ्यांना ती त्यांच्या स्वार्थ वाढता. आपलें सुख किंवा दुःख चार चौपायांवरोंवर बांटून घेतले तरच सवाजांत आपला आंवर होतो. फक्त स्वतःचाच स्वार्थ पाहून स्वस्थ घसणाऱ्यांचा आदर जग करीत नाही. गांवकऱ्यांचें नुकसान झाले होतें. आतां त्याबद्दल त्यांनीं राग काढायचा तर हो कौणावर? बरुणावर राग काढल्यानें काय मिळणार? म्हणून प्रबोक्च त्यांच्या रागाला बळी पडला.” निर्दोषी असूनहि विचारा दोषी ठरला.

अद्या तऱ्हेनें राजाचें मौन भंग होतोंच वेताळ धवाबरोबर भरसक शाळा आणि नेहशीप्रमाणें शाळाच्या फांदीला नाऊन लावकळू लागला. [कल्पित]

गंधर्व राजकन्या

[४]

हसन निवृत्त वेष्ट्यावर त्याची बायको दोन दिवस आपल्या सासुररोबर होती. कांहीं विशेष घडलें नाहीं. तिसऱ्या दिवशीं ती आपल्या सासूला म्हणाली—“सर्वजनिक स्नानागारांत आंघोळीला जावें, म्हणतें. आंघोळ करून किती तरी दिवस शाले.”

बगदादला प्रजेसाठीं आंघोळीकरितां सर्वजनिक स्थानीं व्यवस्था केलेली असे. तिथें तिला जावयाचें होतें. तें हसनच्या आईला नको होतें. म्हणून ती म्हणाली—

“सुली! हें गांव आपल्याला तेंवें आहे.

“सुली! हें गांव आपल्याला तेंवें आहे.

“सुली! हें गांव आपल्याला तेंवें आहे.

भारत आंघोळीला जायला देलील परवानगी नाही हा काय जुलूम भाईबावर. असल्या जिष्वापेक्षां मरण बरें।” हसनची बायको म्हणाली.

मुनेचें हें बोलणें सासूला आवडलें नाहीं. म्हणाली—“जगाची रीत म्हणून मला जें योग्य वाटलें तें मी म्हणालें.” ती मुनेला घेऊन सर्वजनिक स्नानाच्या जगां गेली. ती बाया खास स्त्रियांची म्हणून होती.

हसनच्या बायकोने स्नानागारांत पाऊल ठाकल्याबरोबर तेथें जालेल्या सर्व बायका तिच्या सौंदर्याकडे एक लावून पाहूं लागल्या. त्याच दिवशीं खलीफांची बायको जुवेदा नेगमची तुकून नांवाची रासी आंघोळीला आली होती. हसनच्या बायकोचे सौंदर्य

पहून ती भक्ति झाली. एवढेच नव्हते तर, ती बरी गेली तेव्हा तिच्या पाठोमाठ बाऊन पर देखील पाहून धावली. बरी येऊन तिने जुबेदा राणीनसह हसनच्या बायकोच्या सोवऱ्याची दाखवणी केली.

जुबेदाने पूर्वी कधी कोणा स्त्रीने असे वर्णन ऐकले नव्हते तिच्या मनात ते खुंदर रूप पाहण्याची इच्छा उत्पन्न झाली.

जुबेदा राणीने स्वयंकाचा अंगरक्षक मंसूर त्याला बोलावले आणि म्हणाली— "तुफान सांगते आहे त्या बरी बाऊन त्या स्त्रीला ओढावून घेऊन ये. फोरा पकड होवी. जुबेदा हसनच्या बायकोला

परत आलास तर पहा, तुझे डोकेंच उडवीन.'

मंसूर हसनच्या बरी गेला व हसनच्या आईला म्हणाला— "माझे नाव मंसूर. मी खलीफांचा खास अंगरक्षक आहे जुबेदा बेगमनें तुमच्या सुनेला बोलाविले आहे."

हसनच्या आईला ते बरोबर वाटले नाही. ती म्हणाली— "माझा मुलगा बाहेर गावी गेला आहे. त्याला विचारल्याशिवाय मी त्याच्या बायकोला कशी काय पाठवू ?"

"स्वतः जुबेदा बेगमनें बोलविले असतां मिण्याचे काय कारण ? तिच्या रक्षणाची जबाबदारी माझ्यावर मी तिला सुलक्ष्म बरी पांचता करीन ' मंसूर म्हणाला.

हसनची आई निरुत्तर झाली तिने घरात जाऊन सुनेला सुंदर कपडे घाळत मंसूर बरोबर जायला तयार हो म्हणून सांगितले. मंतर ती स्वतः आपल्या गोथां दातवांना बरोबर घेऊन निघाली

जुबेदा बेगमच्या सहालांत हसनची बायको पोचली तेव्हा जुबेदा बेगम सिंहासनावर बसलेली होती. तिच्या चारी बाजूला दासींचा वळण होता. तुफान त्या स्त्रीला ओढावून घेऊन ये. फोरा पकड होवी. जुबेदा हसनच्या बायकोला

म्हणाली "बे पुढे ये. येथे कोणी पुरुष नाही. तोंडावरचा बुरखा काढलास तरी चालेल." असे सांगून तिने तुफानकडे पाहिले तुफान पुढे गेली व हसनच्या बायकोच्या तोंडावरचा बुरखा बाजूला साकून म्हणाली— "कड पुढे." हसनच्या बायकोचे मीदर्य पाहून जुबेदा बेगम व तिच्या दासी आश्चर्यचकित झाल्या.

जुबेदा स्वतःला विसरून सिंहासनावरून उतरून खावळी झाली व हसनच्या बायकोला सिंहासनावर बसवत बसायला सांगितले तिने आपल्या गळ्यातला मोत्यांचा हार काढून हसनच्या बायकोच्या गळ्यात घातला. खलीफाशी लग्न झाले त्यावेळी तिने तो हार गळ्यात घातला, तो आज गळ्यातून काढला होता. एवढेच काय, पण तो तिने हसनच्या बायकोला प्रेमाची भेट म्हणून देऊन टाकला

नंतर जुबेदाने तिला विचारले— "नृत्य, बायबरे वगैरे तू शिकलीच असलील ?"

"तसे जाऊन नाही. थोडे फार शिकले आहे. एक तऱ्हेचे नृत्य मला येते. क्षुब्ध-सारखे मला उडता येते," हसनची बायको म्हणाली

"आश्चर्य ! आश्चर्य ! तरंग ते पाहिलेच पाहिजे '3' दासी म्हणाल्या.

"आश्चर्य आहे बाई ! तरंग ते पहायची इच्छा आहे माझ्या मनात. फक्त लावून उडतेस कीं पोवाड्याय ?"

"पोवाड्याय केली जेव्हा ? माझ्या कडे पक्ष्यांचा पोवाडा आहे तो वातला म्हणजे मला उडता येते " हसनची बायको म्हणाली.

जुबेदा बेगमनें तिला त्या पोवाड्या घासून बायला सांगितले. पण हसनची बायको म्हणाली "तो पोवाडा तर बरी

आहे. सामुबाईचा पाठवून मागावून घ्या पाहिजे तर !”

जुवेदाने हसनच्या आईला विचारले. “आजी घेऊन बाळ का तो पोशाख ?” हसनची आई अगदी निराश झाली. अन्नावर भरमसाठ ठेवून ती म्हणाली— “बेगम साहेब पक्षांचा पोशाख माणसें का वास्ततात ? बायबा तुमेल्या वेड लागले आहे. पक्षांच्या पोशाख मी कोठून आणू ?”

पण हसनची बायको मध्येच म्हणाली— “मी म्हणालं तो पोशाख आमच्याच घरात

कोठे तरी लपवून ठेवलेला आहे. हुडकून काढला तर मिळणार नाही असे नाही.” जुवेदाने आपल्या हातांतली सोन्याची व हिऱ्यांची काकणं काढून म्हातारीला देत विनंति केली “तां पोशाख घेऊन आ ! आम्ही थोडी गमत पाहू, तुम्ही देखील पहा !”

पण हसनची आई म्हणाली “मी तो स्वतः पाहिलाच नाही तर कोठे आहे हे तरी मी काय सांगू ?”

म्हातारीचा हट्ट ओळखून जुवेदाना पण थोडा राग आला. तिने मसूरला बोलावून हसनच्या घराची जडती घ्यायला सांगितसे. घराच्या किल्या वगैरे म्हातारी फड्डन घेऊन त्याला दिव्या.

मंसूरने हसनचे घर हुडकून पाहिले तेव्हा त्याला एका जागी तो पक्षांचा पोशाख सांपडला. ती घेऊन जाऊन त्याने हसनच्या नायकोला दिला

जुवेदाने तो पोशाख पाहिला त्याची फारीगरी पाहून मी नवित झाली पण तो धाऊन कसे उडता येईल हे तिला खरे वाटेना. तिने हसनच्या बायकोला तो पोशाख घालून बायला सांगितलं

हसनची बायको तो पोशाख घालून वाटते, पण मी काय करे ? पोशाख आली तिने आपल्या दोघा मुलांना मिळाल्यानंतर मी आपल्या बडिलाकडे हांडावर उचलून घेतले आणि त्या मोठ्या दालनात उई कागली पयम हुबरापयत उडावी व वर जात जात लपराजवळ बाग येण्यामाठी कावलेल्या तावदानावरवळ जाऊन म्हणाली— “वरें मी येतं आतां मला नाराय बा .”

हसनची म्हातारी आई भोवळ येऊन हसनची आई वेगुद्ध पडली होती जमिनीवर पडली. तिची हस म्हणाली जुवेदाने तिला शुद्धीवर आणण्यासाठी साजी ! मी तुम्हाला व तुमच्या मुलांना औषधोपचार करविले. ती शुद्धीवर आल्या कायमची सोडून जात आहे. मला वाईट वर म्हणाली— “आजी, तुम्ही सर्व सांगून

टाकले असते तर येथवर प्रसंग आला नसता. माझ्या हातून चूक घडली. माफ करा.'

"चूक तुमची नाही, माझी आहे. मी काय माफ करणार? आमचे नशीबच मुळी आमच्या विरुद्ध उभारले आहे. त्याला तुम्ही तरी वाय करणार?"

बिचारी आपले सर्वस्व घालवून हताश मनाने घरी परत आली. तिची नातवंडे सगळीत नाहीत झा पोषीवर जपुंकाही वर हुडकून पाहिले ज्या जमी त्याने पश्याचा पोशाख लपवून ठेवला होता. शोधू लागली. अग्निष्टामारली काही वेळ त्या जागी तो बसला. मुलांच्या मूर्ती

फिरल्यानंतर अगदी निराश होऊन ती एका जागी बसून सूप रडली. दुसऱ्या दिवशी

आपल्या नातवंडांची आठवण म्हणून त्यांच्या मूर्ती करून तिने मुलांच्या खोलीत ठेवल्या व तेथेच रात्रदिवस पडून राई लागली.

हसन आपल्या बहिणीकडे तीन महिने राहून बरी वायको व मुले वाढ पाहात असतील असा विचार करून बहिणीजवळ निरोप मागितला. राजकन्यांनी त्याला खोने व चांदी दिली. ती वेऊन ती निघाला. त्याने म्हारामने दिलेली तबकडी वाजवल्या-बरोबर खेंचरे व उंद हजर झाले. त्यांच्यावर बसून तो गावातला परत आला.

पण घरांत कोणाचाच आवाज ऐकू न आल्याने त्याला आश्चर्य वाटले. आईला तर तो ओळखून राहिला नाही, दुसऱ्यामुळे हतकी राहून गेली होती ती

"माझी वायको कोठे आहे? मुले कोठे आहेत?" त्याने आईला विचारले आहे काय उत्तर देणार? ती रडू लागली त्याने देखील अग्निष्टामारले सारे वर हुडकून पाहिले ज्या जमी त्याने पश्याचा पोशाख लपवून ठेवला होता. त्या जागी तो बसला. मुलांच्या मूर्ती

चांदीचा

पाहून ती भाडर्शिर्षी जमिनीवर बेशुद्ध होऊन पडली.

त्याच्या एकादल्यानंतरच शुद्ध आली. शुद्ध आल्यावर ती बेव्यासाखा स्वतःचे कापडे फाडून पेंडून घेतले काराख. लुरी वेऊन स्वतःचा गळा कापणार इतक्यांत त्याची आई त्याचा हात धरून म्हणाली "हा काय बेबेपणा करतोस? इतकें निराश होण्याचे कारण नाही. तू 'वाफ वाफ' द्वीपांत गेल्यास तर तुझी वायको तुला भेटेल."

ते ऐकून हसनच्या जिवात जीव आला. त्याने विचारले "पण ते द्वीप आहे कोठे? मी नाही ऐकले हे नांव कधी पूर्वी"

मी सरळ खलीफांच्या दरबारात गेल्या तेथे मोठ मोठे मौलवी बसले होते. त्यांना त्याने विचारले. पण त्यांनी देखील ते नांव ऐकले नव्हते, म्हणून आतां आत्म हत्था करून पेशवाधिनाम तुमरा मार्ग नाही असे मनाशी ठरवून तो एका जागी पडून राहिला.

पण त्याला एक गोष्ट आठवली की त्याच्या स्थितीतून देव काही तरी मार्ग बहिणीला विचारून पाहू या, असा विचार दाखविलेच."

करून तो आपल्या आईचा निराप वेऊन आपल्या बहिणींना भेटण्यासाठी निघाला

माऊ इतक्या लवकर परत आलेला पाहून बहिणींचा आश्चर्यच वाटले. त्याने बडलेले वृत्त सांगितले आणि म्हणाला "तुम्ही मदत केलीत तर त्या वाक वाक द्वीपाचा फत्ता लागेल, नाहीतर आत्महत्या करून वेऊन मी सोकळा होईन."

पण बहिणी म्हणाल्या, "इतकें सावरण्याचे कारण नाही. त्या निराशेच्या स्थितीतून देव काही तरी मार्ग दाखविलेच."

सावरणे

तैं देखन हवन भूनाक "भाभी
बाबूने आतांवा भाईका भूनाकी की ती
बाबू बाक हीरांत सहीत, तेन्नां दुम्डीच
खा हीरांत आबपी बाट मांगा!"

मातहि दहिनी धम्मकोण्डे कोही येळ
फास जन्ना राहाक्या खरीत बाकडी बहीन
भूनाकी—"हसन, तूं भगवत बाबूने
भूरावेर तर तें एक येळ बाबू अन्ने. का
खा बाबूबाक हीरांत पोचवें अकल्ल."

तें देखून हवन हवात होक्य मडक्य खापी
बसल, तें बाबूच खापी बाबूडी खीज
भूनाकी—"हसन, तुमी तुम्हा बाबूकोची

व घुलांची भेट होवाच असेक तर बांही
ती मारीच खापीने मियेक. जाक्या
कडून होईक ती बदन आम्ही कडेच
आम्ही देखीक हातावर हात ठेवून खर्य
असे का तुम्हा बाटली. तूं जसा निराळ
हाक म्हास."

राजकुमारींचा एक मामा होता. त्याचे
जिव सुख असे होते. तो वर्षांतून एकदां
जाक्या माणसा मेराक्या येत असे
खाक्य कधीं पोतबाबूने हातें तर खाक्य
अन एक जपाच खाते समुद्र ठेवता होता.
त्याने एक पूर लांग देखून ठेवली होती.
बिगुनार पूर निस्तबात टाकली कीं मोठ
बाज हीरे व त्या जाडंतुल तो बाहेर मेळून
राजकुमारींचा सेटे. राजकुमारीने खाक्याने
ती पूर निस्तबात टाकली त्या बाहेर मोठा
बाज बाज व त्यांतून खाका मामा बाहेर
मेळून भूनाक—"एक कर्त होत आनि
होते. नी येनातर होती दुम्डीच मेराक्या.
का मला आमीच का दोळकोत दुम्डी!"

राजकुमारी भूनाकी "माका, तुमची
जाक्याक मडक हकी बाहे कका कामा
हाली!" राजकुमारीनी त्याका मावळेक
भाज हवन बाबूबाक ओडवलेक्य मडकाचे

कलेका

वर्णन करून वाकवाक द्वीपांत जायला काय उपाय आहे हें विचारले.

त्याने थोडा वेळ सोडावा हात ठेवला, नंतर वांकून उभा राहिला व विचार करून व कांही गुणगुणत्या सारखें करून म्हणाला :
 "कांही उपाय मला तरी दिसत नाही. अशक्य गोष्ट शक्य करून दाखविण्याचा प्रयत्न माझ्या मते फुकट आहे. तो वाक द्वीपांत पोचणें अशक्य !"

"पण ही गोष्ट तुम्हीच जाऊन सम-
 जाऊन सांगा त्याला," बहिणी म्हणाल्या.
 अब्दुल खुद्दूस हसतला एका खोलीत

बोलावून घेऊन गेला व म्हणाला— "बाळ ! धूमकेतु व इतर ग्रहांवर एक वेळ पोचणें शक्य आहे पण त्या वाक वाक द्वीपांत पोचणें शक्य नाही. कारण त्या द्वीपांत स्वतः गंगवर्षाचा राजा राहतो त्या द्वीपाच्या रक्षणाचा भार शिबर्च्या एका सैन्यावर टाकलेला आहे. सप्त पर्बत, सप्त नवतर्का व सप्त सागर ओलांडून जावे लागतें त्या द्वीपावर अशक्य आहे तैथवर पोचणें. तो विचार तुं मनांतून काढून टाक. स्वर्थ जीव शोण्यांत धां घालतोस !"

तें ऐकून हसन जोरानें जोरडला आणि बेमुद्द होऊन जमिनीवर पडला तें पाहून अब्दुल खुद्दूसला पण दबा आली. त्याला शुद्ध आल्यावर मैदान त्याच्या पाठीवर हात फिरवून तो त्याला म्हणाला "तुला असा हताश व निराश झालेला पाहून मला देखील वाईट वाटतें. तुला एकदाच्या सोडून जाणें देखील मला किंवा तुझ्या बहिणींना आवडणार नाही. विचार करून पाहें या कांही मार्ग निवडतो का ? तुं मोझाबराबर येतोस का जरा ?"

पुन्हा हसनला जिवांत जीव आल्या सारखें वाटले. तो उठून उभा राहिला व

जांबोवा

मोझाबाबराबर निघाला. दोघां एका शिरम्यावर त्यानें आंतून खार बंद करून बेंतले. शुद्धत घुमारें एक मैल अंतर जाऊन गेल्यावर त्यांना एका जागीं दोन दरवाजे दिसले. दोन्ही दरवाजे सोम्याचे होते. अब्दुल खुद्दूस एक वार उघडून आत गेला. त्यानें सांगितल्याप्रमाणें हसन दारा-
 बाहेरच उभा राहिला
 एका तासानें तो म्हादारा एक घोडा घेऊन बाहेर आला. घोडा देखील निच्या रानाच होता त्यावरून खोलीत देखील निळेंच होतें त्यानें हसनला घोड्यावर बसायला आत जायला वाट दाखविली. दोघे शुद्धत सांगितले दुसरे दार उघडले. दारापलीकडे

निव्या आकाशान्वतिरिक्त त्यांना काही दिवस नाही.

“बाळ, विचार करून तू आतां रोव-
टचा निर्णय घे ! तुझ्यावर अनंता संकटे
ओढवतील, प्राणांतिक संकटे ओढवतील,
त्या संकटांना तोंड देण्याची तुझी तयारी
आहे का ! की तू आपल्या बहिर्भीकडे
जाऊन उरलेले आधुन्य तुलांने शाळनपार
जाहेस ? हे तुझे तू ठरव.”

“सहस्रबिं संपटे ओढवली तरी मी
माधार घेणार नाही,” हसन म्हणाला.

“आईला भेटायला देखील परत
जाण्याची इच्छा नाही ?” म्हाताऱ्याने
विचारले.

“बायकोला व मुल्यांना बरोबर घेऊन
आल्याशिवाय आईकडे जाण्याची माझी
इच्छा नाही. हसन म्हणाला.

“ठीक, तर मग हे पत्र घे ! या
चोळ्याला हाकण्याची किंवा चालविण्याची
गरज नाही, त्याला वाट माहीत आहे. तो
तुला एका काळ्या पर्वतावर सोडील. काळ्या
गुहेसोबरी बाळ्याला सोडून तू त्याला
गुहेत बाळ दे. एक म्हातारा बाहेर येईल,
रंगाने तो काळ्याकड आहे. त्याला गुढ्या-
पर्वत लांब पादरी दाढी आहे, त्याला
नमस्कार करून हे पत्र दे, ती पक्ष्यांना
राजा आहे. ती माझ्याहून मोठ्या आहे
माझ्याहून मोठ्या अधिकारी पण आहे
त्याच्या मदतीसोबतच तुझे काम होणार
नाही. म्हणून तू त्याची मर्जी संपादन केली
पाहिजेस.” असे सांगून अन्वुल लुलुस
निव्या गुहेत शिरला, निळा थोडा खंकाळ
लागला व आकाशांत उडू लागला.

[पुढील गोष्ट पुढील अंकी]

भुतांचें बेट

मुलाच्या आपसांत मुलांच्या गाष्टी नासल्या
होत्या “सपशेल सोठें अरे भुते
आहेतच कुठें ?” एकजण म्हणाला. “जसकी
बस असुं वेत भुते. मला नाही मीति
शरत.” भाऊने फुसारी मारली.
पक्क्यात आजोबा तेथे आले आणि
सुनील वसता वसता म्हणाले—“असली
तर असोत वाफडी. आपल्याला त्यांच्याशी
काय करायचे आहे ?” “मुतांनीं वर
कुणाका ब्रपाटलेच तर त्यांना पकडून बंद
करून ठेवतां घेतें आपल्याला.”

“खरेंच ? मागसें पकडतात मुतांना ?”
ताईने आश्चर्य दर्शवित विचारलें

“आजोबा, आपल्याला पाहून भुतांना
सुद्धा भीति वाटते का हो ?” भाऊने
विचारलें.

“होय, पण कधीं कधींच” भाकांत
तपकिरीची चिमटी कोबांन आजोबा
म्हणाले.

“हं ! हं !” समजलें, गोष्ट सांगा.
आजोबा गोष्ट सांगा.” मुलें शब्दम
घोळवा करून ओरडली. आजोबांनीं गोष्ट
मागाथळा मुखाल केली

एका गांकांत रत्नशेट म्हणून एक व्यापारी
रहात होता त्यानें स्वर्णद्वीप, रत्नद्वीप
पान्दुद्वीप अशां निरनिगळ्या बेटांवरून
सफरी केल्या होत्या त्याला समुद्राकच्या
सफरीची फार हौस होती, त्यानें क्वयहि
पुष्कळ मिळवले.

पण मनुष्याची ज्ञानाची हाच कधीं
मिदते का ? रत्नशेटला आतां साठ वर्षें
पूर्ण झालीं होती, तरी तो म्हणाला—

“बस, आतां फक्त एकदांच समुद्र प्रवास करणार.”

रत्नरोटाच्या आज्ञेचीच सोयी की सर्व साज तयार झाला. फडकली शिडें आणि चालले जहाज मुक्ता द्वीपाच्या दिशेने. पुढांर पंधरा दिवस सुखरूप प्रवास झाला आणि सोळाव्या दिवशीं एकाएकी हथेल बदल झाला. समुद्रात चक्री वादळ सुरू झाले. समुद्र खवळला अन् जहाज रवौ प्रमाणे गरगर फिरू लागले. जहाज कांटे कात आहे. आपल्या देश कोठे राहिल, जहाज किती कू ओढले गेले आहे अगरे

पत्त्याचा देखील पत्ता लागत नव्हता. जहाज हेलकावे खात चालले पाहून सर्व अगदीं घाबरून गेले.

पण त्या जहाजावरील सर्वांचे दैवत शिफंदर वादळ थमले समुद्र शांत झाला आकाश निश्च झाले आणि उगवतीला किनारा दिसू लागला. शेटजी म्हणाले- ‘माझ्या माहितीतल्या काही हा माग नाही. कोण जाणे असेल एकादें भूतपिशाचांचे बेट.”

हळू हळू जहाज बंटाकडे होकारले. बंट जवळ येऊ लागले तसतशी त्याच्यावर वस्ती असल्याची जिन्हें दिसू लागली. डोंगर, झाडी, चरत असलेल्या शेळ्यांमंझा, शेते, मळे, एवढेच नव्हे, तर एका बाजूला एक शहर व राजवाडाहि असल्याचे दिसले.

“हें काय भुतांचे बेट असलं? शक्यच नाही” जहाजावरील लोक म्हणाले.

“काही जरी असले तरी आपल्याला येथें उतरले हें पाहिजेच येथल्या लोकांच्या मदतीशिवाय आपण परत कसे जाणार?” शेटजी म्हणाले.

खरंच होतें तें, त्यांना तेथें उतरणें माग होतें रत्नरोट, सधन आणि जहानाबरील

होका पैकीं काही लोक खाली उतरले व बाकीचे सर्व जहाजावरच राहाले

रत्नरोट आपल्या दोस्तान्चा बरोबर एका पाऊल वाटेनें जाऊ लागले, थोडे अंतर गेल्यावर त्यांना एक गुळा लागला. त्यांत एक म्हानारा रोफझाच्या बुंधाशी तळी करीत असलेला त्यांना दिसला. रत्नरोटनें त्याला विचारले कीं ही वाट कोणच्या गांवाला जाऊन निळते? परंतु त्या म्हानानाने कांहींच उत्तर दिलें नाही. कीं होकें बर करून देखील पाहिलें नाही.

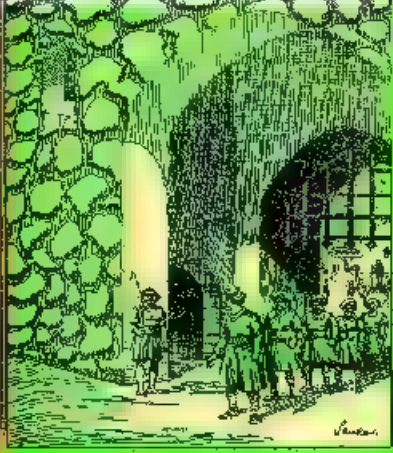
‘बहिरा जसेल’ असें वाटून ते सर्व पुढें चालू लागले. एणच्यांत एक तरुण माणूस खांब्यावर कुबळ फावडें टाकून समोरून येतांना दिसला नवीन माणसांना पाहून हा काही विचारील असें त्यांना वाटले पण तो मनुष्य समोरून येऊन आपल्या हाटेनें निघून गेला. काहींक बोलला नाही कीं त्यांच्याकडे पाहिलें सुद्धा नाही एवढ्यांत पाठीमागून पाहतां पाहतां चार

पांच मुले धावत आलीं आणि त्यांच्या मधून पुढें निघून गेली एवढी चिकटून गेल्याप्रमाणें वाटली पण त्यांचा स्पर्श झाला नाहीत आपण कांहीं मुद्दाम आलो आल्याचे भासले नाही हें पाहून त्या

लोकांना नाम खरी भीति वाटली. रत्नरोटानें म्हटल्याप्रमाणें लोकोत्तरच तें भुतांचे बेट होतें आणि ती अचोळ माणसें सर्व भुत होती “शेटजी, तुम्ही म्हटल्याप्रमाणें खरो खरच येथें भुत आहेत. चला उलट पावलीं जहाजावर आपण निघून जाऊ. येथें जाता क्षणभर सुद्धां वावतां उपयोगी नाही” अशान म्हणाला.

“अरे भितां काय असे. हा भुताचा देश आहे ना? येथें ती आपल्याला पाहूं शकत नाहीत आपण कांहीं मुद्दाम आलो नाही पण आलांच आहोत तर सर्व काहीं

पाहून जालं या परत गेल्यावर कुणी विचारलें कीं काय पाहिलेंत तर काय सांगाल ? मग फजीती होईल ना ? चला पुढें, भिके नव्या.” रस्तेत सर्वांना मोत्साहन देत म्हणाले.

मुकाठ्यानें सर्व शेटजींच्या पाठोपाठ निघाले. ओढें अंतर गेल्यावर त्यांना प्रवेशद्वार दिसले तेथें पाहरेदार उभे होते. पण शेटजी म्हणाले कीं शांना आगण विसत नाहीं आणि आपलें बोलणें देखील एकूंच येत नाही. मग फसली भीति ? शेटजी किरीयर्णें आत शिरले व नीच सुडींत

धरत हीं सर्व माणसें देखील शेटजींच्या मागीमना चालू लागली. पाहरेवारांना कोणी दिसलेंच नाहीं त्या तें आढळणार तरी फसे जन्म कोणाच्या ? सर्व तसेच पडे निघाले थोडक्या वेळांत राजमागानें जाऊन सर्व मंडळी राजवाड्याजवळ आलीं.

पाहरेदार तेथें देखील उभे होते. पण कोणी काही ह्मणू नव्हतें. ही सर्व मंडळी त्या पाहरेवारांच्या थोडक्यांत घुपूनच आत गेली आत एक मोठा सव्ज वाडा होता. कितीनीं आगण होते नावतालीं बगीचा होता. मोठ मोठे रक्त वृक्ष फळाफुलांनीं आच्छादित वाकलेले होते. सर्व आपापलीं कामें करीत होते गुपचुपपणें. आत एका बाजूनें नृत्यगानाच ध्वनि येत होता रस्सेत सर्वांना घेऊन तिकडेच गेले आणि आत शिरले. तेथील वैभव पाहून सर्वांचे डोळे दिपूनच गेले तेथें एका बाजूला मेजवानी चालली होती एका बाजूला बाध वाहत सुरू होतें, एका बाजूला नृत्यगान चालू होतें एका बाजूला राजाराणी आणि राज परिवार बसला होता पुढच्या बाजूस सरदार मानकरी बसले होते. थोडी पलीकडे प्रजा बसली होती.

चांदोबा

असा गंगत फळ्या म्हणून शेटजी राजाच्या अंगदीं जवळ गेले. त्याच्या कानाला तोंड चिकटविले तरी देखील राजाज दिसले नाहीं कीं समजले नाही. परंतु राजा एकदम मूर्च्छित होऊन साली पडला.

‘हें असें कां झालें ?’ तेथील सर्व धातूरुज एकमेकांकडे पाहू लागले. क्षणांत तेथें रंगाचा वेग झाला. अचातुन विचाराचा तर नाहीं ना शाही म्हणून राजवैद्याला बोलाविलें. त्यानें राजाच्या समोरचें अन्न वास घेऊन पाहिलें, खाऊन पाहिलें पण त्यांत काही स्पष्टता नाही. मग मंत्र्यानें मंत्रिकांला बोलावून आणले.

मंत्रिकांनें एकवेळ राजाकडे निरखून पाहिलें व म्हणाला “काहीं नाही. झाल्या-करून वारे गेले आहे.”

“म्हणजे काय ?” मंत्र्यानें विचारले.

“म्हणजे राजाला मनुष्याची हवा लागली आहे. आणि त्यामुळे तो मूर्च्छित होऊन पडला आहे. झालेला असें वाटतें कीं आपल्या मध्यें मनुष्य मोकळेपणाने वावरत आहेत जोपर्यंत आलेली सर्व माणसें परतून जाणार नाहीत तोपर्यंत राजा जसाच

पहून राहणार. झावर काहीं उपाय काढला पाहिजे ”

मंत्रिकाचे म्हणणे ऐकून मंत्री राजाच्या शेजारी उभा राहिला हात जोडून डोळे मिटून वर पाहून त्यानें प्रार्थना केली म्हणाला “आमच्या देशात आलेल्या मानवांतो ! आम्हाला विनाकारण त्रास देऊ नका. येथे साप्तादिव्याचे मुक्ताग सामान आहे पोरभर खा, प्या पाहिजे असेल तेवढें बघून घ्या आणि येथून लवकर निवून जा !

‘हें मंत्र्याचे म्हणणे आ माणसांता समजले व ते सर्व मानव तेथें मांडलेल्या

चांदोबा

शानाकर घनून पोटभर जेवले. जेवढें बांधून येणें शक्य होतें तेवढें बांधून घेतलें आणि जहाजाकडे निघाले.

हे सर्व होईपर्यंत मांत्रिक राजानपल उभा राहून काही तरी पुढपुढत मंत्रोच्चार करीत होता.

रत्नरोट आपल्या अनुचारांसह जहाजावर आला व तेथील लोकांना अन्न देण्यासाठी त्यांनी आपलेली गाळेदी सोडली. 'एण काय' त्या सर्व लोकांचे 'पिंड' झालेले होते हे पाहून मात्र सर्वांनी स्फारी पडली की ते वेड मुतांने आहे. दग काय त्यांना श्वास घ्यायला देखील फुलत नव्हती. कसे तरी सर्वांनी जहाज गाढले व वाई थारने शिबे काढून नांगर उचलून जहाज समुद्रात हाकारले. बुर मेल्यावर त्यांच्या जिवांत जीव आला. सग शांतपणे विचार

करून आपल्या देशाच्या दिशेला जहाज वळवून शोळाच दिक्कात ते स्वदेशी सुखरूप परत आले."

इतकी गोष्ट सांगितल्यावर आजोबा म्हणाले "ज्या प्रमाणे आपल्या वस्तीत आपल्याला सुतें दिसत नाहीत. त्याचे बाल्ये ऐकून वेड नाही, त्याच प्रमाणे भुतांच्या देशांत भुतांना आपली हालचाल आणि बोलणे समजत नाही आणि आपण जवळ असल्याने त्यांना देखील आसत होतो. म्हणूनच ती आपल्याला सितात. जसं जर आपण एकमेकांचा जितो तर भग आपण एकमेकांच्या वाटेस तरी कां जावें? ज्याने त्याने आपापल्या ठिकाणी असावे म्हणूनच यदा कदाचित्त भुते आपल्याला त्रास देऊ लागली तरी त्यांना चांगल्यापणाने त्यांच्या जाति-बांधवांत पाठवून द्यावे."

चंद्रावरची म्हातारी

एका गांवात एक गरीब बापूत राहता जसे. तो तांदूळ सहभावाचा भांड करी. तो तांदूळ काढून बायला म्हणजे एक ससा रोख वेळाने येऊन कोला खात असे. पुढे त्या रोषाची काय मंत्री बनली तांदूळ काढून झाल्यावर पाखंडाबायांच्या वेळी त्याला वाटे ही भवत करावयास कोणी तरी बाई असली

ती नेहमी चांगल्या रात्रीन तांदूळ कांजीत असे. चांदने चसत की लामें काम व्हाऊ नये असे. विवाहप्रमाणे वाढण्यात ती तांदूळ कांजीत असता एक विषम करोडारच एक म्हातारी बांधी व त्याला मदत करून गेली तेव्हापासून ती रोख वेळ कायली. कांही दिवसांनी त्याने म्हातारीला विनासले की तू कोण?

ती म्हणाली-"मी चंद्रलोकांतली आहे. तुला काट करताना पाहून तुझ्या बघतीसाठी म्हणून मी रोख येतें दप करत! तुला जर बांधवे असेल चंद्रावर तर चल."

गरीब बापूत चंद्रावर जाण्यास तयार झाला आणि दुसऱ्या दिवशी आपल्या सव्यान्य बरोबर घेऊन तो चंद्रावर बरोबर जाऊन गेला सुखा.

जेव्हा पाहून ती दिवेजळ आपल्याला चंद्रावर उडीत पडताना. दुसरी म्हातारी नीट न्याहाळून पाहून, म्हणजे विसलीच तुम्हाला ती.

भीमूचे पराक्रम

रुम ही आयुष्यातील अवघड चढणीची पहिली पायरी आहे. अज समारंभ उरकला की शेजारी पाजारी नातेवाईक मित्र मंडळी संततीच्या बाहुलीकडे दोळे आणि काळ लावून बघतात. महालक्ष्मीच्या त्याला दोन वर्षे झाली तरी अजून काही चिन्हे विमेनात आणि ही गोष्ट शेजारणींनी तिच्या आई जवळ नोखत देखील दाखविली

“नई, महालक्ष्मीकडून काही प्रते वैकल्ये नाही का करविलीत ? दोन वर्षे झाली की लग्न होऊन” एक जण म्हणाली.

“खरेच ही, मुलाबाळांतच संसाराची गाडी आहे ती हसू लागली की देव खुदां धावून येतात ती गंमत पाहायला. आणि त्यांचे शरण ऐकून मुतं जातात पळून.” काह्याई म्हणाल्या.

काह्याचे हे वाक्य भीमरावांच्या विचारी डोक्याला पुरले तो विचार कळू लागला की भुताना धारविण्याचा एवढा सोपा आणि सरळ मार्ग असतां खेक तो उपाय करून कां पाहात नाहीत ?

एकदां तो आपल्या बायकोला म्हणालाच-“ भुताना धारविण्यास बली देण्या शिवाय दुसरा मार्ग नाही का ? ”

“अहो मुतलेतम्हक असं काही तरी बोलू नये” लक्ष्मीने त्याला बजावले नेव्हां पासून हो ख विषयी कधी काही बोलला नाही. पण त्याच्या मनात मात्र सारखे हेच विचार येत, त्यातून त्याने ऐकले होते की जमीनदाराच्या बागेतील वाळ्यांत भुतं आहेत. सग काय विचार यकाच नको, त्याने त्या भुताना धार

विण्याचा निश्चय केला वण त्यासाठी मूळ कोटून आणायलाचें ? त्याला आठवले की भोरकरणीचें मूळ रुहान आहे व ती ओसरीवर त्याला कुशीत घेऊन निवते.

त्या विवशी रात्री भोरकरणी नित्या म्हाणें आपल्या मुलाला घेऊन ओसरीवर जेजली होती सर्वकडे तामसूम साल्यावर भीमराव उठले व हळूच मुलाला उचलून आणले व त्याला खा मुतांच्या वाळ्यांत मधल्या खोलीत नेऊन ठेविले आणि त्याच्या रडण्याची तो वाट पाहू लागला. बराच वेळ झाला. शेवटी कंदाळून भीमरावांनी त्याला एक त्रिमरा काढला आणि त्याची किचाळी ऐकतांच भूत बघण्यासाठी राहेंर पळत आला आणि दानावाड लपून राहिला.

इकडे मूळ किचाळत किचाळून रुहं लागले, त्याचे शरण ऐकून भोरकरणीला डाय आली. मूळ कुशीत नव्हते. ती पावरली, नवऱ्याला उठविले. सर्व घरदार जागे झाले. निकडून मुलाचा आवाज येत होता त्या बाजूला ती माउली धावली. तिच्या नागें सर्व जण वेळी. तेपळ्यांत भीमूच्या समोरून एक मोठी वूस पळत

येली. तिच्या पाहून भीमू “भूत, भूत ! धरा ! धका !” म्हणून आरोब्या ठोकित तिच्या पाठोपाठ धावला. वूस केव्हाच झाडाच्या बुंधातील विळांत गडप झाली होती.

भुताच्या वाळ्यातून मुलाच्या रडण्याचा आवाज आला म्हणून ती बाई धाईवाईने आत गेली व मुलाला पटकन उचलून घेतले तें सुलक्ष अंमल्याचे पाहून त्या माउलीचा जीव खाली पडला. त्याला बळन ती धरी आली आणि त्याला कुशीत पदराखाली घेऊन स्वस्थ झोपी गेली. पोच्या गडबडी नंतर बाकी सर्व लोक आपापल्या घरी गेले.

जिकडे तिखडे सामसूम झाल्यावर मीच आपणहून रडले तर, शुद्धात रडविण्याने घरी परतला व जंथरणावर वाडवा झाला, वाही ही भुल पळत."

त्याला पाहताच महालक्ष्मीने सर्व प्रकार 'हे! हे! अस्त कस्त होईल, की पाहिले वा त्याला फूल जावना. अगदी माझ्या मनोरुचक गेलें ते." मीम निवून म्हणाला

"हें बरें आहे. तूच ना मला सरगिलें होतेंस की मुलावितांच्या गोष्टी बोलत जाऊ नको म्हणून? आणि असं पहा, माठी माणसें सांगतात तें काय खोटं म्हणून? दोजाराच्या त्या काळूच नाही का म्हणाल्या, मुलाचें रक्षण ऐकून भुल चार कोस दूर जाताच म्हणून?"

त्याचें तें उत्तर ऐकून लक्ष्मी शक होऊन पहात राहिली शोच्य वेळानें विचार करून ती म्हणाली "होय पण मूल

"तू कसकें. डेरीर विदीर असेल एकावा. मेळा असेल पुढें फूल." महा- लक्ष्मी म्हणाली

तसेंहि असेल असा मलाशीं विचार करून भीम राव बसला

राव संपून उजाडलें तोच भीमरावांच्या पराक्रमाच्या गोष्टी ज्याच्या त्याच्या तोंडून ऐकू येऊ लागल्या. भीमरावांनीं भुताच्या हातांतून मुलाला सांठवून आणल्यामुळे सर्व लोक त्यांची प्रशंसा करीत होते.

[पुढील अंकां नवा पराक्रम]

चपला चमके धन वर्षे

[स्वामी रामदोर्थ कथा]

साक्रेटीस हा ग्रीक तत्ववेत्ता होता. तो शांतच होता. त्याची विचार तंद्री त्याची बाबको महा कज्जास बार्हे होती. तुटली नाही त्याची ही समामी असह्य एकदां सौ गहन विचारांत मग असतां वाडून तिनें एक तांब्यावर पाणी त्याची बायको आली आणि कांहीं तरी आणिलें व त्याच्या डोक्यावर ओतले. काम सांगून त्याच्यावर कडावली. तेव्हां जरायें डोळें बर करून तो तो चितनांत वचका मग होता की म्हणाला "जिनां चमकून मेघ बर्बना तिच्या थोळण्याकडे त्याचें लक्ष्य गेलें झाली म्हणजे धाऊस पडतो. हें विधान माही. त्याला शांत बसलेला पाहून सर्व असह्याचें आज पुरेसू माझ्या ती जास्तच चिडली. तरी देखील प्रत्ययास आले."

भाग्य देवता

आश्विना खंडातीत असुत्रकिनाआवरील एका सोब्यात एक कोळी राहान असे दो एका मोठ्या तळ्यातून भासे पकडून भाणीत असे. नासे पकडण्यासाठी तो गोल टोपल्यांना उपयोग करी. योग्य मशी जागा पाहून दोघ्या बांधून आ पाण्यात टाकून ठेवी. त्या दोघ्यांच्या टोकांना तो एक लाकडी तुकडा बांधून ठेवी म्हणजे टोपलीची जागा त्याला नेमकी सांपडे

एक दिवस त्याने एक सागून एक दोन टोपल्या ओढल्या पण त्या दोन्ही रिकाम्या निघाल्या. तिसऱ्या टोपलीत एक खेकडाच फक्त होता निराश होऊन त्याने चौथ्या टोपलीची दोरी ओढली. ही टोपली नरीच मरलेली असल्यासारखी त्याला वाटली. मकी आज नार पैसे आपण आपल्या गांठीला

बांधणार असं त्याला वाटलं. त्याने ते टोपलीनें जाळं ओढून पाहिलं तर काय त्यात एक अगदी वाळकुडी अक्षत म्हतारी मसल्ली त्याच्या दृष्टीस पडली. तिला पाहून तांच एकदम त्याच्या चेहेरा फिका पडल्या तसेच त्या म्हतारीस पाण्यात फेकण्याचा त्याने विचार केला परंतु म्हतारी गवाक्या फळं लावली.

“मकी रे मला पुन्हा पाण्यात लोटू. वरी घेऊन चल. माहा तुला काही नस होणार नाही.” म्हतारीने विनवणी केली.

“खरं आहे आजीवाई. मलाच माक्या पोटापुरतें मिळत नाहीं तर तुला कोडून वाळं. आता येथें पाण्यात पडलीस तरी मरणार, व घरी गेलीस तरी मरणार.”

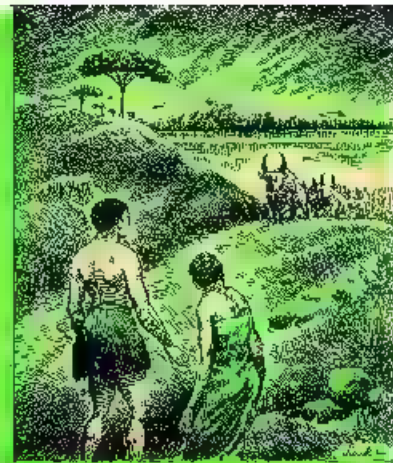
बी. विमना माने

एक म्हतारी तशीच त्याच्याबरोबर त्याच्या घरी गेली. तेव्हा तेळ कोळ्यानें आपल्याबरोबर तिला ठेविलेले केकं घातलं आणि तिला म्हणाला “आजीवाई तुला मला नस होणार नाही म्हणालीस, पण आता संव्याकाली तुला काय वाळं?”

“आता जसे दुन काळ वाढलेस तसेच तेव्हाहि वाढ. उद्या संव्याकाळपर्यंत तुझ्याकडे गोठामर गाई येतील नव. स तुझ्यासाठी गोठा तयार करून देव.” म्हतारी म्हणाली.

कोळ्यानें तिला चिरनिराळे पक्ष केले, पण तिने कक्षाचं हि उत्तर दिले नाही. गाईसाठी वाढा करून देव एवढंच म्हणाली.

दुसरा दिवशी सकाळ पासून ती त्याच कामाला लागली संव्याकाळपर्यंत त्याने चांगला ऐसपैस गोळा तयार केला त्याला काटेरी कुंपण घातलं. वर छप्पर बसविलं. संव्याकाळपर्यंत त्याला हे काम पुरलं. काम संपवून ती परत घेत असता त्याला तळ्याच्या बाजूने गायी वेढ असल्याचा आवाज ऐकू आला. क्षणभर थांबून त्याने पाहिलं तर सरोवरच एक मोठ्या मैलाच्या मागेमागे बाईबासत त्याच्या गोठ्यात वाऊन उभी राहली

त्या दिवसापासून कोळी गवळी झाला. त्याचे दिवस फारचले. दिवसे दिवस त्याचा पदो चांगला वाळं लागला आणि तो चांगला श्रीमंत झाला. त्याने लव केले आणि संसार धारला

आता गावान त्याचा माव वाढला होता लोक त्याच्याकडे मला ध्यायला येऊ लागले, परंतु त्याचा स्वभाव पालटला होता. गर्वाचा शरा तर अगदी वरच्या टोकाला जाऊन मिढला होता.

वर्षे सहा मरुतिने गेले. एक दिवस कोणा एका धनिकाकडे त्याला जेवणाचे

बांदोबा

निवेक्षण होते. जेवण रात्रीचे होते अर्थातच परत येण्यास त्याला उशीर झाला. "म्हणारी दार खिळल्या बंद करून झोपी गेली होती

कोळी खूप साजब पिऊन घरी आला आतून कोणाचाहि आवाज न आल्याने तो बिडला आणि नारंगोराने दार खडखडवून म्हातारीला हाका मारून लागला. "कोणीच कसे दार उघडीत नाही? म्हातारी कुठे गेली?" तळ्यांत बुडत होती, तिला बाचयल त्याची हीच फेड. "म्हातारे! तार उग्रड पडली आहेस घोरत!"

म्हातारीने दार उघडले आणि बारातच उभी राहिली. कोळ्याकडे पाहून ती म्हणाली "जरीन का मला बोलतोस? ज्याला उपकाराची जाणीव नाही. अशा लोकांकवढा शाहायची माहीत इच्छा नाही. आता मला येथून गेल्या पाहिजे."

"बर होईल ती तीच वाद पाहात आहे. एकदाची तुझी व्याद जाईल," कोळी म्हणाला

दुसरे दिवशी पाहात होताच म्हातारी उठली. बराच केरबारा, सडासारकण केले भांडी घासून पुस्तू ठेविली गोळात गेली गोळ्याची दारे उघडली आणि स्वतः तळ्याच्या दिशेने चालू लागली. तिच्या पाठोपाठ सर्व जनावरे देखील निघाली

कोळी सकाळी उठून पाहतो तो गोठा रिकामा म्हातारी विसली नाही जाजू-बाजूला त्याने पाहिले. पण कोठे कशाचाच मागमस लागला नाही काय करते आता, येर माझी मागल्या. पुन्हा त्याला माते पकडून कोळ्याचा श्वा करतावा लागला त्याने स्वतःच आपल्या माग्याला हाकळून लावले होते.

बाहिर आम्ही सारे

एका गावात एक मठ होता. तेथे एक साधू राहात असे. एक दिवस साधूने आपल्या शिष्याला गावात जाऊन बोधी तंबाखू आणावली सांगितले.

तो शिष्य बहिरा होता. त्याला वाटले गुरूने लोणचे आणाव्यास सांगितले आहे म्हणून तो गावात गेला. एका घरात एक मुलगी मागावर कापड विणीत बसली होती.

"आमच्या गुरूजींच्या साठी बोधे लोणचे देवा का?" शिष्याने विचारले ती मुलगी वैखीळ बहिरा होती. ती म्हणाली. "आ मागावर सध्या जे कापड आहे ते विकऊन आहे"

"तुला वेळ बरेच तर मीच जाऊन देऊन येतो लोणचे," असे म्हणत तो आत गेला. मुलीने शिष्याला लोणचे नेताना

पाहिले. तिला राग आला. तत्वे आई कपडे धुण्यासाठी तळ्याकडून काढी गेली होती. ही मुलगी बाईबाईने तेथे गेली, आणि सर्व आईला सांगितले.

आई बहिराच. आश्चर्याने तोंडावर भोट ठेवून म्हणाली "अगड बाई. आता घासूनच लग्नाला तयार झाल्यास की काय? अगोदर, तुझ्या ताई माईची तरी होऊ देत रस आणि मग लुख. कुणी ऐकले तर हंसणार नाहीत का तुला? बाई, बाई, बाई बाई, शर्ये झाली हो पोरी पुढे. आ आता परी आणि आपले काम पुरे कर." आई पण बहिराच होती. ती एका दमात एवढे सर्व बोलत गेली आणि मुलीला घरात पाठविले.

मुलगी बरी जाऊन कापड विणू लागली. एण इकडे आईच्या डोक्यात विचाराने

काहूर साजलें शुणे पुतां पुतां विचार कळे लागली. एकदां मुलीच्या डोक्यांत त्याचा विचार आला म्हणजे मग उशीर करता फासा दये. तिच्या साठीं आतां मुलगा शोधलाच पाहिजे. हा बाबरींत टाळाटाळ करून बालगार नाहों. आतांच त्याच्या कानांवर फातळी पाहिजे ही गोष्ट, लग्नवर्मानें तिनें कपडे पिटले आणि घराकडे निघाली.

तिचा मवरा कधीं कपडे विणी, कमी टोपल्या विणी. आज तो टोपल्या विणत बसला होता त्याच्या मनांतून त्या आठवठ्याच्या बाजाराला बऱ्याच टोपल्या, सुपें, दुरळ्या विकण्यासाठीं न्यावबाच्या होत्या आणि त्यांची बांधणी मागावरचे आण पुढे करून म्हणून वाढीस लागली होती.

बायको कपडे वाळव पाखळ बसवाकडे आली, व आपल्या लेकी विषयी बोलूं

लायली. म्हणाली "ऐकलत का? आपली जाई आतांच लस करून वा म्हणजेच अजून पवर सुद्धा अंगावर घेतला नाही तो काय चाले हे? वण मुलीची एकदां लक्षात घ्यास घेतला म्हणजे तें लांबणीवर टाकणें बरें नाही. काहीं तरी विचार केलाच पाहिजे. ऐकलत का? तुम्हाला काय वाटत?"

बवऱ्याला वारलें बायको आपल्याला तें ठाण पुढें काण्यासाठीं सांगायला आली आहे ती गरजला "काण, काण, काण, तेंहि विकायचेंच आणि हेही विकायचें उद्याच्या बाजारांत मी टोपल्या खुप नेणार म्हणातेय. सचऱ्या वेळे मिळाले म्हणजे झाले, मी आज टोपल्याच विणणार आहे" ती मनुष्य देखील बहिराच होण सग त्याचें मस न बोलेल तर वस्त होईक.

किष्किंधाकांड

सुग्रीवाचें मौल्य ऐकून राम म्हणाला—
"प्रथम तुम्हो दोघांच्या वैराचें कारण कळू दे." सुग्रीव म्हणाला—"माझे वडील आणि मी आम्ही दोघे वालीला फार मान देत होतो. पुढें वडील वारल्यावर तीन राजा झाला. तो माझा वडील भाऊ. मलाहि तें मान्य होतें.

दुन्दुभी नांवाच्या राक्षसाला मायावी नांवाचा फार पराक्रमी मुलगा होता. जोरानें पळत सुटला आम्ही दोघेहि त्याचा एकाच एका जीवरून मायावी व वाली दोघाचें भांडण झाले तेव्हां एक दिवस मय्यत्री मायावी वालीच्या किष्किंधा शिरला. त्या गुहेच्या तोंडाशी इतकें गच्च दगरीच्या दाराखळ आला आणि वालीला

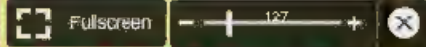
मुद्राला आवाहन केलें. वाली मायावीची खेळ मोठावी म्हणून बाहेर पडला. आम्ही सर्वांना, त्याच्या सर्व बायकांनी त्याला अडविण्याचा प्रयत्न केला, परंतु आम्हांला बाजूला सरून तो तसोच पुढें निघाला. तो एकटाच वात वसलेला पाहून मी त्याच्या मागेमागे गेलों वाली येत आहे हें पाहून मायावीची भितीनें गाळण उडाली व तो जोरानें पळत सुटला आम्ही दोघेहि त्याचा पाठलाग करूं लागलों. वाली आपल्याला गांठणार हे ओळखून तो एका मोठ्या गुडेंत मय्यत्री मायावी वालीच्या किष्किंधा शिरला. त्या गुहेच्या तोंडाशी इतकें गच्च दगरीच्या दाराखळ आला आणि वालीला

रामायण

लाहि साध्य झाले नसते, मायावीला वाटले की बाकी आत येणार नाही. बाकीने गुहेच्या तोंडाशी त्याची थोडा वेळ वाट पाहिली. पण तो बाहेर येत नाही असे पाहून मला म्हणाला—“सुधीवा! मी आत बातो आणि त्या मायावीला समाचार घेतो. मी येईपर्यंत तू येथेच बस गुहेच्या तोंडाशी राब.” निरुपय होऊन मी तेथेच त्याची वाट पाहिली. तो न आल्यामुळे भक्ताचा हाका कुशका मनावे येऊ लागल्या. मायावीने त्याला मारले तर नसेक ना ?

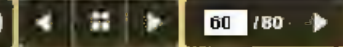

तरी काही दिवस मी गुहेच्या तोंडाशी वाट पहात बसलो होतो. इतक्यांत आंतून रक्ताचा कोटा बाहेर आला. त्यावरून वाली येका असवा अशी शंका मनावे आली. मायावी बाहेर येईल या भीतीने गुहेच्या तोंडाशी एक चांगला मोठा दगड बसवला. वालीच्या नावाने तर्पण केले आणि मी किष्किचा नगरीकडे परत आलो.

वालीच्या सुलूचिपशी मी कोणाशी काही बोललो नाही. तरी पण मंत्र्यांनी तो अंदाज केला. शेवटी मंत्र्यांचे विचारानंतर त्यांनी मला राज्याभिषेक केला.

काही दिवसांनी वालीने मायावीला ठार केले व परत आला. तेथे मी राज्य करीत असल्याचे ऐकून त्याला राग आला. त्याने रागातून मंत्र्यांना कैद केले आणि माझ्या अंगावर बांदून आला. मी नम्र होऊन त्याला नमस्कार केला. परंतु त्याने मला आशीर्वाद दिला नाही. मी आपला मुकुट काढून त्याच्या पायाशी ठेवला. तरी बेसील त्याच्या मनाने समाधान झाले नाही. गुहेच्या तोंडाजवळ आरक्यावास्तव तो माझ्या राज्याभिषेकापर्यंतची सर्व हकीकत मी त्याला सांगितली. पण त्याला मगच्यांत

बांदोबा

वास्तव राग आला तो गुहेचे तोंड बंद करवाचा. त्याला वाटले की मी शुद्धात त्याला कोडून ठेवण्यासाठीच गुहेचे दार बंद केले होते. मी तब्येतने त्याची समजूत घालण्याचा प्रयत्न केला पण व्यर्थ. त्याने सर्व मंत्र्यांसमोर माझा अपमान करण्यास कमी केले नाही.

मी त्याला पुन्हा पुन्हा सांगितले की त्या गुहेतून आलेला रक्तप्रवाह पाहूनच मी परत आलो. मला वाटले मायावीने तुलाच ठार केले.

तो म्हणाला—“ती रक्ताचा पाट मायावी व त्याचे बांधव झोप्या रक्ताचा होता.” त्यांना मारण्या नंतर तो गुहेच्या द्वाराजवळ आला व मला हाका मारू लागला. जोपर्यंत मी गुहेच्या तोंडावर दगड ठेवून निघून गेलो होतो. तो आपल्या मंत्र्यांना म्हणाला—“आने शुद्धात ते द्वार बंद केले होते.” अशाप्रकारे मला दोष देऊन मला किष्किचा नगरातून हाकलून दिले आणि माझा बायकोबेहि त्याने अपहरण केले. यामुळे मला असे मत्कावे लागत आहे.

मी नवेच दिवस समवय वटवत व्हा अस्यमूक पर्वतावर येऊन पोहोचलो. आप

असल्यामुळे तो येथे येऊ शकत नाही. म्हणून मी येथेच राहिलो आहे. हे रामा, बिनाकारण वालीने मला कष्ट दिले. बांदून पुन माझी मुक्ता कर.”

सुधीच पुढे सारे खगल—“हा माणस माझा इतिहास. आता वालीचे सामर्थ्य समजून घे. अचाट शक्तिशाली आहे तो. तो राज सूर्योदयापूर्वीच चार दिवसांच्या चार सपुत्रावर जाऊन सत्त्वावंदन करून येतो. पर्वतावर चढून मोठमोठे प्रचंड दगड घेऊ प्रमाणे वर उडवून सहज शेळतो. मोठमोठ्या अस्यमूक पर्वतावर येऊन पोहोचलो. आप वृक्षांना मगदी कीलेने तो तोडून मोडून

टाकतो. त्याच्या अवाढ साक्ष्याची एक गोष्ट जुला साबितो—“भावाचीचा बाप हुंदुभी हा सुद्धा वालीप्रमाणेच बलवान होता. हजार हत्तींचे बळ होते त्याच्या अंगात. त्याने सागराला बुडाला बोलविले.” परंतु सागर म्हणाला—“तुझ्याशी बुद्ध करण्याचे सामर्थ्य नाश्यांत नाही. तू हिमाच्याकडे जा. तो तुझ्याशी बुद्ध करील.”

हुन्दमि राक्षस रेव्याच्या रूपाने बाबरीत असे. तो हिमाच्याकडे गेला आणि त्याला क्षिणाने पोखळ लागला. पण हिमालय म्हणाला—“मी काही तुझ्याशी बुद्ध करणार

नाही. किती तरी कवि मुनि येथे तप करीत आहेत. त्यांचे तपोमेग होईल. तुला बुद्ध करायचा असेल तर तू किष्किंधाविषय वालीकडे जा.”

हुन्दमि किष्किंधेच्या जवळ आला आणि आपल्या क्षुरांनी जमीन ठकळ लागला. बाळो वंत पुरातून राहिर येऊन रामारामाने त्याला म्हणाला—“जिवाला कंटाळलास वाटते ?”

वालीने, इंद्राने दिलेली सोन्याची माळ गळ्यात घातली व हुन्दुभीची बुद्धाळा गेला.

दोघांचे फार मयंकर द्वंद्व सुरू झाले. वालीने हुन्दुभीची क्षिणे वस्त्रे मारमारा फिरविले आणि जोराने जमिनीवर आपटले. त्यामुळे हुन्दुभीच्या फार कागले आणि कागामुथ रक पाहू लागले. वालीची शक्ति वाढतच होती. शेवटी त्याने हुन्दुभीला उचलले व जोराने जमिनीवर आपटले त्याबरोबर तो गतप्राण होऊन जमिनीवर पडला. त्याच्या मृत देहाला वालीने कापून उडविले तेव्हा तो एक कोसभर दूर जाऊन पडला. त्याच्या रक्ताचे थेंबे मातंग मुनींच्या आश्रमापर्यंत जाऊन पडले. रक्ताचे थेंबे पाहून मुनींचा क्रोध आला व त्यांनी आश्रमाबाहेर येऊन

ते पेत पाहून शोध दाणी केली. “आ राक्षसाका मारणारा व त्याचे अनुयायी आ कम्पमूक बनात शिरतांब भस्म होऊन जातील.”

“ती क्षाप्रभापी ऐकतांच वालीचे अनुचर वालीकडे धांवले. त्याला मुनींचा शोध सांगितला. तेव्हा वाली स्वतः क्षाप्रमेवना-साठी मुनींना शरण गेला. परंतु मातंग मुनींनी आपले शस्त्र मागे घेतले नाहीत. तेव्हा शस्त्र वाली आ बाजूला फिरवत नाही.

आणि म्हणून तर मी माझ्या मंत्री अमरा-सह आणि गिचांसह येथे राहत आ. हे ते

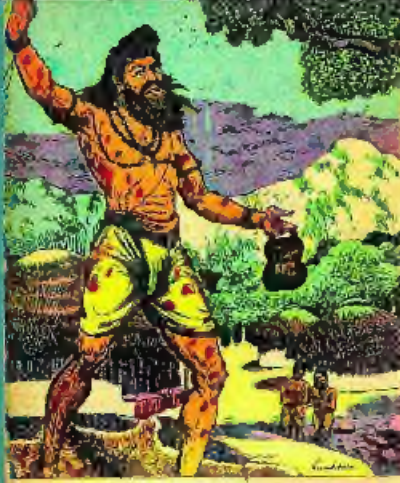
पहा लिकडे टेकली सारखे झिपते आहे ना ते हुन्दुभीचेच खव आहे.

“एक का दोन किती सांगू त्याच्या परा-कमाच्या गोष्टी. ते पहा एकापुढे एक सात ताड आहेत. वालीचा एक बाण त्या सर्वांना वेदून पारपार जातो. अशा पराक्रमी वालीला तू कसा धाकू शकशील ?”

मुनीराजे म्हणजे ऐकून लक्ष्मणाने विचारले की रामाच्या कक्षा तन्हेच्या पराक्रमाची तुला प्रचीति पाहिजे आहे !

“मी वालीला चांगला जोळलतो. तो रुचां कोणाकडूनहि पराभूत झाला नाही

भी लाय फर मितो. मरुत हर केने वरुन राहातो. आतां रामाच्या पराक्रम-विषयी म्हाजरीक तर मल कधीं लावी फरमा नाही.”

सुमीबाची लंका दूर करणाऱ्यापरीतां राम दुःसुधीच्या कालाकाल गेला आणि रामाच्या बोटांनी ते बडा कोस दूर गिरकावून दिले.

“बाकीने कोसाल उडवले तेव्हा बाकी पुढे करून बसलेला होता आणि हे परीरहि फार बर झालेले होते. आतापर्यंत ते बाढून बरेच हळकें झालेले आहे. तेन्नां दुसरी म्हाही काय फार. हे पाहो, ते देखील

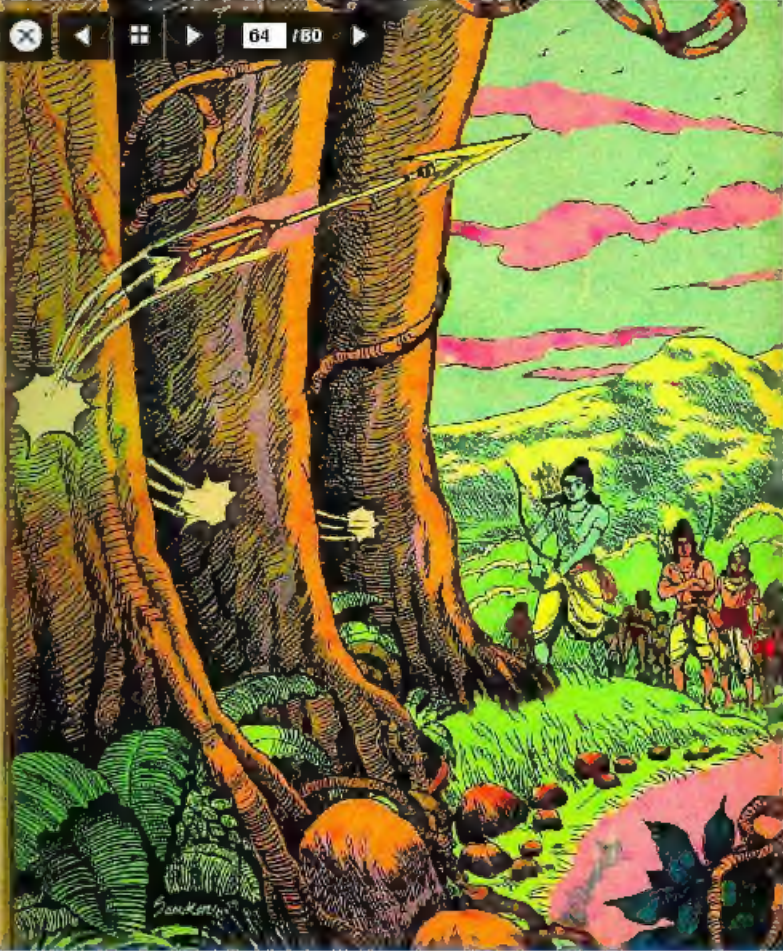
बाकीमाली एक बाकीत त्या सात ताडीचा छेद केलास तर मल कधीं तरी बंदाव लागेल.”

सुमीबात रामने आपल्या बाबातून बाब काढला व मनुष्यावर बसवून कानापर्यंत ओढून हसोण्या रोखाने सोडला. तो बाब त्या सात हसोना बंदून बोंगरावर नेढून पुरतां मातवाव येवून बसला.

रामाच पराक्रम पाहून सुमीबाला आश्चर्य वाटले. तो म्हणाला—“बाकीचाच बाब रामा, इश्याचा मुढां तुं पराक्रम करशील. मला खात्री पटली. आतां तुं मला खरा मित्र झालास.” असे म्हणत सुमीबाने रामाचा इशका केला, नि रामानेहि स्वतःच वेमा-ल्लिख दिले.

उपकार त्या रिपांनी मिळून बाकीचा बर करणाऱ्या भेद केला आणि किमिथेला निवाले. तेथे गेल्यावर रामाच्या सांगण्यावरून सुमीबाने बाकीला कुस्तीबाटी आढवून केले. लंबोट करून, लंड बांधून सुमीबाने गर्वना केला आणि बाकीची बट प्हात स्मोरन उभा राहिला.

बाबाची बर्बना तेव्हा बाकी देखील वेद बांधून हुंकार करीत पुढे सरसावला. मोवांचे

Full screen

127

60 / 80

१८. मातर हार्न

स्विट्जरलंड आणि इटालीच्या सरहद्दीवर आल्प्स पर्वताचे हे एक सर्वात उंच असे शिखर आहे. याची उंची १४७८० फूट आहे. १९ जुलै १८६५ रोजी सर्वात प्रथम एडमंड हिम्ब्र व प्राचे साफी हे यांनी शिखर जिंकण्याचा प्रयत्न यशस्वी केला.

दंडू सुरू झाले. दोघेहि आवेशाने पवित्र नवनीत होते. दोघेहि आपापसा चमकाईची कमाळ करीत होते. रामलक्ष्मण झाडाभाड उभे होते. त्यांनी कुस्ती पाहून ते ह्रीवे बघू शाले. त्या दोघांत वाली कोण आणि सुमीन कोण हेच मुळीं फळेनासे झाले. दोघेहि गारखेच विलव होते.

वालीचा वीर जास्त होऊ लागला तेव्हां सुमीन राम कोडे विसरो का म्हणून पाहू लागला. झाडाभाड उभे असलेला राम त्याने हेरला. पण त्याची काही हालचाल पाहल्याने सुमीनला भासले नाही. झाच जनघात वालीने एखादा वेवम बघविले. वालीपुढे आपला निभाव लागत नाही असे पाहून सुमीन त्याच्या तडाख्यांपून धुटून भरपूर पर्वताकडे पळत धुटला. वालीनेहि त्याचा पाठलाग केला, पण तो वालीच्या

हातीं सांवरण्याप्रीच कष्टमूक वनांत पोहोचला. ४० बांचलास जेव्हा जा." म्हणून वाली परत निघला.

सुमीन पळून गेलेला पाहून रामलक्ष्मण वेखील त्याच्या पाठोपाठ भरपूर वनांत गेले.

रामांज पाहून सुमीन पुनःच चवताळून ओरडला, "वाली फावोती वरण्यासाठीच की काय वालीशीं कुस्ती खेळण्यात मला पाठविलेस! मी वालीच्या पराक्रमानी तुला प्रथमच वरणा जिरी होती. मग तेव्हाच का नाही आपली जसमर्षता भगद केळीस. आजूनच तर मारापना होता नाच. कण तेव्हाहि ताबड्ये घुस्पाव नाही. जर तुझ्या मर्यादा मला मदत करावयाची नव्हती तर पाठविहेंसच का मद्राळः बरा होतो मी आपला येथें." ह्या प्रसंगी सुमीन रामाला वरेच बोलला.

